ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ»

Κερδοφορία Τραπεζών

Διπλωματική Εργασία

που υποβλήθηκε στο Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του ΕΛΜΕΠΑ

ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση

Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Χρηματοοικονομική Διοίκηση

από τον

Κωνσταντίνο Ραφαήλ Μποτονάκη

Ηράκλειο

Φεβρουάριος 2021

Ο μεταπτυχιακός φοιτητής που εκπόνησε την παρούσα διπλωματική εργασία φέρει ολόκληρη την ευθύνη προσδιορισμού της δίκαιης χρήσης του υλικού, η οποία ορίζεται στη βάση των εξής παραγόντων: του σκοπού και χαρακτήρα της χρήσης (μη-εμπορικός, μη-κερδοσκοπικός, αλλά εκπαιδευτικός-ερευνητικός), της φύσης του υλικού που χρησιμοποιεί (τμήμα του κειμένου, πίνακες, σχήματα, εικόνες κ.λπ.), του ποσοστού και της σημαντικότητας του τμήματος που χρησιμοποιεί σε σχέση με το όλο κείμενο υπό copyright, και των πιθανών συνεπειών της χρήσης αυτής στην αγορά ή την γενικότερη αξία του υπό copyright κειμένου.

Η παρούσα διπλωματική εργασία εγκρίθηκε ομόφωνα από την τριμελή εξεταστική επιτροπή η οποία ορίστηκε από την Σ.Ε. του Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του ΕΛΜΕΠΑ, σύμφωνα με το νόμο και τον εγκεκριμένο Κανονισμό Διπλωματικών Εργασιών του ΠΜΣ «Χρηματοοικονομική Διοίκηση». Τα μέλη της Επιτροπής ήταν:

- *κ.Φλώρος Χρήστος (Επιβλέπων)*
- *κ.Γαλυφιανάκης Γεώργιος(Μέλος)*
- *κ.Κυρίκος Δημήτριος(Μέλος)*

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από την Σ.Ε. δεν υποδηλώνει αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα.

Πρόλογος και ευχαριστίες

Το μεγαλύτερο μερίδιο των ευχαριστιών μου ανήκει στον επιβλέποντα καθηγητή μου, κύριο Φλώρο Χρήστο, για τη συνεργασία μας καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Η αρωγή και η συνεχής καθοδήγησή του ήταν καθοριστικές ώστε να επιτευχθεί το τελικό αποτέλεσμα.

Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου, τα αδέρφια μου και την Άννα, οι οποίοι στάθηκαν δίπλα μου σε όλη τη διάρκεια της μεταπτυχιακής μου φοίτησης, προσφέροντας μου πλήρη υποστήριξη ώστε να ολοκληρωθεί επιτυχώς.

Επιπρόσθετα, οφείλω ένα ακόμα μεγάλο ευχαριστώ στους διδάσκοντες καθηγητές του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Χρηματοοικονομική Διοίκηση για τις γνώσεις που μου προσέφεραν κατά τη διάρκεια της φοίτησής μου στο Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο.

Στους Γονείς μου, τα αδέρφια μου και την Άννα…

Πίνακας Περιεχομένων

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ 8
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ 9
ΠΕΡΙΛΗΨΗ 10
ABSTRACT 11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 12
ΕΙΣΑΓΩΓΗ 12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 14
ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΕΡΔΟΦΟΡΙΑ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ .. 14
2.1. Τι είναι οι Τράπεζες και ποιες οι βασικές τους λειτουργίες 14
2.2. Τραπεζικοί Κίνδυνοι 15
2.3 Οι οικονομικές θεωρίες για την κερδοφορία των τραπεζών 16
2.3.1. Θεωρία της διάρθρωσης της αγοράς (market structure theory) 17
2.3.2. Θεωρία της ασύμμετρης πληροφόρησης (asymetric information theory) 17
2.3.3. Θεωρία της σήμανσης (signaling theory) 18
2.3.4. Θεωρία των Modigliani και Miller 18
2.3.5. Θεωρία του κόστους αντιπροσώπευσης (agency cost theory) 19
2.3.6. Θεωρία Pecking Order 20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 22
ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ 22
3.1 Η μεγάλη σημασία των τραπεζών 22
3.2. Οι αλλαγές στο τραπεζικό περιβάλλον 23
3.3 Ανασκόπηση της βιβλιογραφίας για τις τραπεζικές μελέτες 23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 28
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ 28
4.1. Η Διάρθρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος 28
4.2. Συστημικές Τράπεζες Ελλάδος 30
Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας (National Bank of Greece - NBG) 30
Τράπεζα Πειραιώς (Piraeus Bank) 31
Eurobank 32
Alpha Bank 33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 35
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ 35

1. Απόδοση στοιχείων ενεργητικού (ROA- Return On Assets) 35
2. Απόδοση Ιδίων Κεφαλαίων (ROE- Return on Equity) 39
3. Καθαρό περιθώριο Επιτοκίου (NIM - Net Interest Margin) 44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 47
ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ – ΟΙΚΟΝΟΜΕΤΡΙΚΟ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ 47
6.1. Πρόταση Εμπειρικής Μελέτης 47
6.2 Μεθοδολογία Υποδείγματος – Δεδομένα Panel 48
6.3 Αποτελέσματα εμπειρικής έρευνας – Στατιστική Ανάλυση 55
Πίνακας 6.1. – Αποτελέσματα Παλινδρόμησης 55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 58
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ 58
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 61
Ελληνική 61
Ξενόγλωσση 62
Ιστοσελίδες 65
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ 66

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 5.1. Σύνολο Ενεργητικού……36

Πίνακας 5.2. Καθαρά κέρδη ή ζημίες (-) μετά φόρων……..37

Πίνακας 5.3. Απόδοση Ενεργητικού (ROA) σε ποσοστό(%)……37

Πίνακας 5.4. Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων……..…...41

Πίνακας 5.5. Αποδοτικότητα Ιδίων Κεφαλαίων (ROE) σε ποσοστό (%)……..42

Πίνακας 5.6. Καθαρό περιθώριο επιτοκίου (NIM) ……....45

Πίνακας 6.1. Αποτελέσματα Παλινδρόμησης……....55

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 5.1. Απόδοση Ενεργητικού.....38

Διάγραμμα 5.2. Αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων.....43

Διάγραμμα 5.3. Καθαρό περιθώριο Επιτοκίου.....46

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ένα εκ των βασικότερων συστατικών της οικονομικής ανάπτυξης των χωρών αποτελεί ο τραπεζικός τομέας. Πιο συγκεκριμένα, τονώνει την εγχώρια ζήτηση, χρηματοδοτεί διάφορους κλάδους της οικονομίας και λαμβάνει καινοτόμες επενδυτικές πρωτοβουλίες, συμβάλλοντας, έτσι, στην ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας.

Η παρούσα διπλωματική εργασία στοχεύει στη μελέτη της κερδοφορίας των τεσσάρων συστημικών τραπεζών της Ελλάδας, αλλά και στην διερεύνηση της επίδρασης των διάφορων προσδιοριστικών παραγόντων στην κερδοφορία, το χρονικό διάστημα 2009 έως 2019. Επιπλέον, εξετάσθηκε η επίδραση των capital controls, που επιβλήθηκαν το έτος 2015, στην κερδοφορία των τραπεζών. Για την μελέτη της κερδοφορίας των τραπεζών χρησιμοποιήθηκαν τα στοιχεία από τις ετήσιες οικονομικές εκθέσεις, από τους ισολογισμούς και από τις καταστάσεις αποτελεσμάτων χρήσεως των εξεταζόμενων τραπεζών. Εν συνεχεία, υπολογίστηκαν οι χρηματοοικονομικοί δείκτες αποδοτικότητας (ROA και ROE). Κύριο συμπέρασμα της ανάλυσης που διεξάχθηκε, είναι το γεγονός ότι, αν και ο τραπεζικός τομέας ήρθε αντιμέτωπος με αρκετές δυσκολίες, κατάφερε τελικά να επιστρέψει σε υγιή δραστηριότητα.

Επίσης, από την εμπειρική οικονομετρική ανάλυση, που διεξήχθη στα πλαίσια της παρούσης διπλωματικής εργασίας, προκύπτει ότι οι παράγοντες της κεφαλαιακής επάρκειας, ο ρυθμός μεγέθυνσης του ΑΕΠ και το ποσοστό ανεργίας βρέθηκαν να επηρεάζουν θετικά και στατιστικά σημαντικά το δείκτη απόδοσης ενεργητικού ROA και συνεπώς την κερδοφορία των ελληνικών τραπεζικών ιδρυμάτων.

Λέξεις κλειδιά: συστημικές τράπεζες, χρηματοοικονομικοί αριθμοδείκτες, κερδοφορία

ABSTRACT

One of the most basic components for the economic development of any country is the banking sector. More specifically, it stimulates domestic demand, it finances various sectors of the economy and it takes innovative investment initiatives, in order to contribute to the development of the national economy.

This study aims to research the profitability of the four systemic banks of Greece, as well as to examine the effect of various determinants on profitability for the time period 2009 to 2019. Moreover, the effect of capital controls, which were imposed in year 2015, on the profitability of banks has been examined. The data from the annual financial reports, the balance sheets and the profit and loss statements of the examined banks were used to study the profitability of the banks. Afterwards, the financial efficiency ratios (ROA and ROE) were calculated. The main conclusion of the analysis was that, although the banking sector faced many difficulties, it managed finally to return to healthy activity.

Moreover, from the empirical econometric analysis that was carried out in the context of this study, it appears that the factors of capital adequacy, GDP growth rate and unemployment rate were found to have a positive and statistically significant effect on the ROA index and therefore on the profitability of Greek banking institutions.

Key words: systemic banks, financial ratios, profitability

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι τράπεζες κατέχουν σημαντική και κρίσιμη θέση στη λειτουργία της οικονομίας μιας χώρας. Μέσω του χρηματοπιστωτικού συστήματος ασκείται η οικονομική πολιτική της κάθε χώρας, όπου διοχετεύονται οι διαθέσιμες αποταμιεύσεις για την πραγματοποίηση επενδύσεων. Ο τρόπος που κατανέμονται τα κεφάλαια στους διάφορους τομείς της οικονομίας, καθώς και το κόστος τους επηρεάζονται από το χρηματοπιστωτικό σύστημα, το οποίο συμβάλλει σημαντικά στην ανάπτυξη της οικονομίας κάθε χώρας.

Σε περίπτωση που οι τράπεζες δεν μπορούν να λειτουργήσουν σωστά, δηλαδή υπάρχει δυσκολία χρηματοδότησης των αγορών, τότε παρεμποδίζεται η οικονομική δραστηριότητα της χώρας. Αυτό συναντάται, κατά βάση, σε χώρες στις οποίες οι τράπεζες έχουν τον κυρίαρχο ρόλο στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, όπως στην Ελλάδα, όπου οι οικονομικές δραστηριότητες χρηματοδοτούνται κυρίως από το εγχώριο τραπεζικό σύστημα αντί από τις αγορές απευθείας.

Βασική απόρροια της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης το έτος 2008 και του υψηλού ελληνικού δημοσίου χρέους ήταν η αμφισβήτηση της ικανότητας της Ελλάδας να ανταποκριθεί στις δανειακές της υποχρεώσεις. Αυτό συνέβαλλε στη μεγέθυνση του δανειακού κόστους των τραπεζών και επί της ουσίας ήταν αδύνατη η χρηματοδότηση της χώρας από τις αγορές χρήματος και κεφαλαίων. Με τον τρόπο αυτό δημιουργήθηκε ένα περιβάλλον ύφεσης, όπου ο ελληνικός τραπεζικός τομέας δε γινόταν να μη μείνει ανεπηρέαστος.

Κατά συνέπεια, αυτή η ύφεση οδήγησε σε μία συνεχή αύξηση των δανείων που δεν μπορούσαν να εξυπηρετηθούν, σε μειωμένη ζήτηση για τραπεζικά προϊόντα και υπηρεσίες και σε αυξημένο κόστος χρηματοδότησης, ενώ παρατηρήθηκε και η εκτόπιση από τις παγκόσμιες αγορές άντλησης κεφαλαιακών αποθεμάτων. Επίσης, το έτος 2010 διαπιστώθηκε μία μεγάλης εντάσεως εκροή καταθέσεων στην ελληνική αγορά με αποτέλεσμα τη μείωση της ρευστότητας των ελληνικών τραπεζών. Παρόλα αυτά, όμως, οι ελληνικές τράπεζες κατάφεραν να επιβιώσουν λόγω της επαρκών κεφαλαίων τους, της μικρής χρηματοοικονομικής μόχλευσης και της διαχειριστικής πολιτικής για τη ρευστότητα και την ποιότητα των στοιχείων του ενεργητικού. (*Ελληνική Ένωση τραπεζών, 2011*). Αναλυτικότερα, όπως θα δούμε στη συνέχεια της εργασίας, οι τέσσερις συστημικές τράπεζες στην Ελλάδα κατάφεραν να επιστρέψουν σε αυξημένα επίπεδα κερδοφορίας και αποδοτικότητας τα επόμενα έτη.

Ο καθοριστικός ρόλος των τραπεζών στην οικονομία μιας χώρας, με παρότρυνε στη συγγραφή της παρούσας διπλωματικής εργασίας, και συγκεκριμένα στην έρευνα της κερδοφορίας των τεσσάρων συστημικών τραπεζών της Ελλάδας για τη χρονική περίοδο 2009 έως 2019. Η μελέτη των συγκεκριμένων τραπεζών προέκυψε επειδή θεωρούνται απαραίτητες για την εθνική οικονομία, γιατί τα πιθανά προβλήματά τους δύναται να μεταδοθούν και σε άλλους οικονομικούς τομείς. Το εύρος της μελέτης για την ανωτέρα χρονική περίοδο συμπεριλαμβάνει το έτος 2009, όπου η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση επεκτάθηκε προκαλώντας μεγάλες ζημίες και ανακατατάξεις στο χρηματοπιστωτικό τομέα και ως εκ τούτου είναι σημαντικό να μελετηθεί ο τραπεζικός κλάδος για τα συγκεκριμένα έτη. Επιπλέον, άλλη μια ενδιαφέρουσα μελέτη είναι η επίδραση των κεφαλαιακών περιορισμών (capital controls), που επιβλήθηκαν το έτος 2015, στην κερδοφορία των τραπεζών.

Αρχικά, στο Κεφάλαιο 2, αφού δοθεί ο ορισμός και οι βασικές λειτουργίες μιας τράπεζας, ακολουθεί αναφορά στους τραπεζικούς κινδύνους που μπορεί να αντιμετωπίσει μια τράπεζα και στη συνέχεια παρουσιάζονται συνοπτικά οι οικονομικές θεωρίες που σχετίζονται με την κερδοφορία των τραπεζών. Ακολουθεί, στο Κεφάλαιο 3, μια σύντομη αναφορά για το σημαντικό ρόλο που διαδραματίζει ο τραπεζικός τομέας σε μια χώρα και ακολούθως γίνεται μια βιβλιογραφική επισκόπηση των μέχρι τώρα εμπειρικών μελετών αναφορικά με τις τράπεζες. Έπειτα, στο Κεφάλαιο 4, γίνεται περιγραφή του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και συνοπτική παρουσίαση των τεσσάρων συστημικών τραπεζών. Στο Κεφάλαιο 5 γίνεται αναφορά στη μεθοδολογία της ανάλυσης των δεδομένων και παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των δεικτών κερδοφορίας (ROA, ROE και NIM) που χρησιμοποιήθηκαν. Στη συνέχεια, γίνεται η περιγραφή των δεδομένων της μελέτης ενώ παρουσιάζονται τα γραφήματα και οι πίνακες που σχετίζονται με την κερδοφορία των τεσσάρων τραπεζών. Στο Κεφάλαιο 6 παρουσιάζονται τα εμπειρικά αποτελέσματα της επίδρασης των προσδιοριστικών παραγόντων καθώς και των capital controls στην κερδοφορία των τραπεζών.

Τέλος, στο Κεφάλαιο 7 παρατίθενται τα συμπεράσματα από την παρούσα διπλωματική εργασία, μαζί με ορισμένες πιθανές υποδείξεις για περαιτέρω έρευνα που θα μπορούσαν να διεξαχθούν και να λάβουν χώρα στο μέλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΕΡΔΟΦΟΡΙΑ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

2.1. Τι είναι οι Τράπεζες και ποιες οι βασικές τους λειτουργίες

Οι τράπεζες είναι οι κύριοι χρηματοπιστωτικοί διαμεσολαβητές σε μία οικονομία. Οι βασικές δραστηριότητες των τραπεζών είναι η παροχή δανείων στους δανειολήπτες και η συλλογή καταθέσεων από τους αποταμιευτές. Επομένως, με τη λειτουργία της χρηματοοικονομικής διαμεσολάβησης, οι τράπεζες συλλέγουν πλεονάζοντα κεφάλαια από τους αποταμιευτές και τα κατανέμουν σε εκείνους οι οποίοι έχουν ελλειμματικά κεφάλαια (δανειζόμενοι). Κατά αυτόν τον τρόπο, οι τράπεζες διοχετεύουν κεφάλαια από τους αποταμιευτές στους δανειολήπτες και έτσι αυξάνουν την οικονομική αποτελεσματικότητα αφού προωθούν έναν καλύτερο καταμερισμό των πόρων *(Casu et.al, 2018)*.

Οι τράπεζες δραστηριοποιούνται στις χρηματοπιστωτικές αγορές προσφέροντας υπηρεσίες όχι μόνο ως προς τους πελάτες τους, αλλά συμβάλλοντας και στην προσπάθεια να αποκτήσουν κέρδος οι ιδιοκτήτες τους. Συνεπώς, στόχος κάθε τράπεζας είναι να πραγματοποιήσει κέρδος από τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που προσφέρει στους πελάτες της στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Προκειμένου να γίνει περισσότερο κατανοητός ο ρόλος των τραπεζικών ιδρυμάτων θα αναφερθούμε στις «Εμπορικές Τράπεζες», οι οποίες ιδρύθηκαν για να παρέχουν τραπεζικές υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις και τους ιδιώτες, επιτρέποντας τους να καταθέτουν κεφάλαια με ασφάλεια και να δανείζονται όταν το κρίνουν σκόπιμο. Έτσι, παρακάτω αναφέρεται πως αναλύεται ο ισολογισμός μιας εμπορικής τράπεζας, ώστε να αντιληφθούμε στη συνέχεια την έννοια της κερδοφορίας, την οποία εξετάζουμε στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επομένως, ο ισολογισμός αφορά γενικότερα μια λίστα ενεργητικού και παθητικού μιας επιχείρησης, όπου το παθητικό αναφέρεται στις πηγές των κεφαλαίων της επιχείρησης και το ενεργητικό στις χρήσεις για τις οποίες διατίθενται οι πόροι αυτοί. Άρα, ο ισολογισμός μιας τράπεζας αναφέρει ότι:

Σύνολο τραπεζικών περιουσιακών στοιχείων = Σύνολο τραπεζικών υποχρεώσεων + Τραπεζικό Κεφάλαιο.

Το Ενεργητικό στον ισολογισμό μιας τράπεζας αφορά τα κεφάλαια που λαμβάνει η τράπεζα και τον τρόπο που τα χρησιμοποιεί, το οποίο διαχωρίζεται στα παρακάτω: τα μετρητά, τα χρεόγραφα, τα δάνεια και άλλα περιουσιακά στοιχεία. Το Παθητικό αναφέρεται στις πηγές κεφαλαίων που χρειάζονται οι Τράπεζες για να καταστήσουν δυνατή τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων τους και οι οποίες λαβάνονται από τους αποταμιευτές μέσω των καταθέσεων τους στις τράπεζες και από το δανεισμό τους από τις χρηματοπιστωτικές αγορές *(Cechetti et.al, 2019).*

Ακολούθως, η καθαρή αξία ισούται με το ενεργητικό μείον το παθητικό και στην περίπτωση των τραπεζών η καθαρή αξία αναφέρεται ως τραπεζικό κεφάλαιο ή μετοχικό κεφάλαιο. Υπογραμμίζεται ότι ένα σημαντικό συστατικό του τραπεζικού κεφαλαίου είναι τα ρευστά διαθέσιμα, δηλαδή ένα ποσό που κρατούν οι τράπεζες στην άκρη για να καλύπτουν πιθανές ζημιές από ανεξόφλητα δάνεια, ενώ ο όρος μόχλευση αναφέρεται στο τμήμα ενός περιουσιακού στοιχείου που αγοράζεται με τη χρήση δανειακών κεφαλαίων.

2.2. Τραπεζικοί Κίνδυνοι

Πέρα της αύξησης των κερδών, υπάρχουν και άλλοι τρόποι προκειμένου να αυξηθεί η κερδοφορία των τραπεζών. Ένας από αυτούς είναι η μείωση των εξόδων, την οποία προσπαθούν να επιτύχουν οι τράπεζες, όμως, αυτό που είναι δυσκολότερο αφορά τη μείωση του κινδύνου.

Η οικονομική δραστηριότητα των τραπεζών τις εκθέτει σε κίνδυνο, ο οποίος δημιουργείται λόγω της αβεβαιότητας που υπάρχει σε μια οικονομία. Ο κίνδυνος απαιτεί δαπανηρά μέτρα προκειμένου να περιοριστεί χωρίς αυτό, όμως, να σημαίνει ότι δεν περιορίζεται.

Κατά τη μελέτη του Νούλα *(2015)* οι τραπεζικές δραστηριότητες εκτίθενται σε κινδύνους, οι οποίοι προκειμένου να αντιμετωπιστούν από την τράπεζα αποτελεσματικά, θα πρέπει να υπάρχει η κατάλληλη πληροφόρηση και στρατηγική.

Οι κίνδυνοι διαχωρίζονται σε:

- **Πιστωτικό κίνδυνο,** που είναι το κόστος από τη μη τήρηση της δέσμευσης των συναλλασσομένων με την τράπεζα. Μάλιστα, όταν επικρατεί υφεσιακό κλίμα τότε η διοίκηση της τράπεζας οφείλει να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά το συγκεκριμένο κίνδυνο.
- **Κίνδυνο αγοράς**, που είναι το κόστος από τις διακυμάνσεις των τιμών των χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων, όπως ομόλογα και μετοχές. Επιπλέον, ο κίνδυνος αγοράς διαχωρίζεται αναλυτικότερα σε κίνδυνο επιτοκίων και σε κίνδυνο συναλλάγματος.
- **Κίνδυνο ρευστότητας,** που είναι η πιθανή αθέτηση των τραπεζών να ανταποκριθούν στις δεσμεύσεις τους όταν αυτές απαιτηθούν. Τον κίνδυνο αυτό μπορούν να τον δημιουργήσουν οι καταθέτες και οι δανειολήπτες επειδή συναλλάσσονται με τις τράπεζες και συνεπώς καθορίζουν δραστικά τη ρευστότητά τους. Επομένως, όπως εύκολα γίνεται αντιληπτό, ο κίνδυνος αυτός, πρέπει να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά προκειμένου να παραμείνει βιώσιμη μια τράπεζα.
- **Λειτουργικό κίνδυνο,** που αφορά το ενδεχόμενο κόστος που μπορεί να προκύψει από τη λανθασμένη λειτουργία των εσωτερικών κανονισμών της τράπεζας καθώς και από εξωτερικούς παράγοντες. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για τον κίνδυνο που μπορεί να αντιμετωπίσουν οι τράπεζες εάν αποτύχουν τα μηχανογραφικά τους συστήματα ή να καταστραφούν τα κτήρια τους.

2.3 Οι οικονομικές θεωρίες για την κερδοφορία των τραπεζών

Στην παρούσα ενότητα αναφερόμαστε στις θεωρίες που αφορούν την επίτευξη κέρδους των τραπεζών αλλά και των επιχειρήσεων. Αυτές οι θεωρίες στοχεύουν στον εντοπισμό αρκετών παραγόντων που επιδρούν στην κερδοφορία τους. Προς επίτευξη του παραπάνω στόχου, μεγάλη σπουδαιότητα κατέχουν οι έρευνες που πραγματοποιούνται και βασίζονται στη στατιστική και οικονομετρική ανάλυση.

Πολλές θεωρητικές μελέτες αναφέρονται στην κερδοφορία των τραπεζών. Ενδεικτικά αυτές που αναλύονται σε αυτή την ενότητα είναι οι παρακάτω:

1. Θεωρία της διάρθρωσης της αγοράς (market structure theory)
2. Θεωρία της ασύμμετρης πληροφόρησης
3. Θεωρία της σήμανσης
4. Θεωρία των Modigliani και Miller
5. Θεωρία του κόστους αντιπροσώπευσης
6. Θεωρία Pecking Order

2.3.1. Θεωρία της διάρθρωσης της αγοράς (market structure theory)

Λέγεται και structure conduct performance (SCP) hypothesis, η οποία στηρίχθηκε στον Bain το 1950 και 1951 και εφαρμόστηκε αρχικά στον μεταποιητικό τομέα, ενώ μετέπειτα εισχώρησε και στον τραπεζικό τομέα. Σύμφωνα με αυτή την οικονομική θεωρία η αποδοτικότητα των εταιρειών επηρεάζεται από τη δομή της αγοράς και στη μέχρι τώρα βιβλιογραφία έχουν υπάρξει πολλές μελέτες που έχουν αποδείξει στατιστικά σημαντική θετική σχέση ανάμεσα στον τρόπο που δομείται η αγορά και στην κερδοφορία. Επίσης, τονίζει την άποψη ότι ο μονοπωλιακός ανταγωνισμός κατευθύνει τις τράπεζες σε χορηγήσεις με υψηλά επιτόκια και σε καταθέσεις με χαμηλά επίπεδα επιτοκίων. Σε γενικές γραμμές οι δομές της αγοράς με υψηλή συγκέντρωση ωθούν σε μονοπωλιακή συμπεριφορά, πράγμα που οδηγεί σε αύξηση των τιμών των επιχειρήσεων, δημιουργώντας με αυτό τον τρόπο μη κανονικά κέρδη (abnormal returns). Τέλος, αφού οι τράπεζες αποτελούν την κύρια πηγή χρηματοδότησης των επιχειρήσεων, η πώληση των τραπεζικών προϊόντων με ευνοϊκούς όρους είναι απαραίτητη για να πραγματοποιηθούν επενδύσεις και να αναπτυχθεί η δραστηριότητα των επιχειρήσεων *(Bain, 1951).*

2.3.2. Θεωρία της ασύμμετρης πληροφόρησης (asymetric information theory)

Στην περίπτωση που ένας από τους συναλλασσόμενους έχει πρόσβαση σε περισσότερη και καλύτερη πληροφόρηση, την οποία χρησιμοποιεί προκειμένου να ωφεληθεί, τότε υπάρχει ασυμμετρία της πληροφόρησης. Στην περίπτωση των τραπεζών, αυτές γνωρίζουν περισσότερα αναφορικά με την διάρθρωση και την εξέλιξη του τραπεζικού κλάδου από τους πελάτες τους. Ακόμη, οι διαχειριστές μιας τράπεζας προσπαθούν να μεταβιβάσουν την κατάλληλη πληροφόρηση στους πελάτες τους, ώστε να διαμορφωθεί η βέλτιστη εντύπωση για αυτήν. Λόγω της ασύμμετρης πληροφόρησης προκύπτουν δύο

κίνδυνοι, ο ηθικός και εκείνος της δυσμενούς επιλογής. Μπορεί να σημειωθεί ότι τα μεγάλα τραπεζικά ιδρύματα διατρέχουν μεγαλύτερο ηθικό κίνδυνο, καθώς η επικρατούσα αντίληψη είναι ότι τα μεγάλα τραπεζικά ιδρύματα δε δύναται να πτωχεύσουν, είτε γιατί κατέχουν ισχυρή θέση είτε γιατί οι αρμόδιοι φορείς θα προσπαθήσουν να τους παρέχουν την ρευστότητα που απαιτείται εάν χρειαστεί. Τέλος, αυτή η θεωρία υποστηρίζει ότι συσχετίζεται θετικά η κεφαλαιακή διάρθρωση με την κερδοφορία, καθώς και ότι οι μεγαλύτερες τράπεζες ωθούνται με μεγαλύτερη ευκολία στις αγορές κεφαλαίων και κατά συνέπεια δανείζονται με ευνοϊκότερους όρους *(Valsamis, 2009).*

2.3.3. Θεωρία της σήμανσης (signaling theory)

Αυτή η θεωρία έχει τις βάσεις της στην μη πλήρη πληροφόρηση και υποστηρίζει ότι οι επιχειρήσεις μπορούν να χρησιμοποιήσουν την διάρθρωση των κεφαλαίων τους, ώστε να υποδείξουν στους επενδυτές την πραγματική τους αξία.

Ακόμα, το χρηματοοικονομικό τμήμα μιας επιχείρησης μπορεί να βασιστεί σε μεγάλα επίπεδα χρηματοοικονομικής μόχλευσης και να μεταφέρει πληροφορίες στην αγορά για να αποκαλύψει αισιόδοξα νέα για το μέλλον της επιχείρησης. Με αυτό τον τρόπο, πιθανές αλλαγές στη διάρθρωση κεφαλαίων μίας τράπεζας μπορούν να υποδείξουν στους επενδυτές πώς κινείται η τράπεζα και σε ποια επίπεδα διαμορφώνεται η αξία της. Για παράδειγμα, όταν αυξάνονται τα ίδια κεφάλαιά της αυτό το γεγονός δείχνει ότι οι μελλοντικές προοπτικές της τράπεζας είναι θετικές, ενώ αντιθέτως όταν μειώνονται τα ίδια κεφάλαιά της η πορεία της στο μέλλον αναμένεται να είναι καθοδική *(Ross, 1977).*

2.3.4. Θεωρία των Modigliani και Miller

Κατά την θεωρία των F. Modigliani και M. Miller, η οποία διεξήχθη το έτος 1958, το ύψος του χρέους που χρησιμοποιεί μία επιχείρηση, προκειμένου να χρηματοδοτήσει τις δραστηριότητές της, δεν επηρεάζει την αξία της αλλά ούτε και το κόστος των κεφαλαίων της. Έτσι, προκειμένου να γίνει η χρηματοδότηση επενδύσεων με θετική καθαρή παρούσα αξία (ΚΠΑ>0), ενώ τα απαιτούμενα κεφάλαια είναι πέρα από τα χρηματικά διαθέσιμα της επιχείρησης, δύναται να χρησιμοποιηθεί εξωτερικός δανεισμός, ο οποίος μπορεί να γίνει είτε μέσω τραπέζης είτε μέσω της αγοράς κεφαλαίου, καθώς η χρηματοοικονομική αξία της επιχείρησης δεν επηρεάζεται από

δομή των κεφαλαίων της *(Αθανασόγλου κ.α., 2006)*. Επιπλέον, κατά τους Modigliani και Miller, τα πραγματικά περιουσιακά στοιχεία που διαθέτει μία επιχείρηση είναι εκείνα τα οποία καθορίζουν την αξία της και όχι από πού προέρχονται τα απαιτούμενα κεφάλαιά της προκειμένου να χρηματοδοτηθούν τα επενδυτικά της σχέδια.

Μερικές από τις βασικότερες υποθέσεις της μελέτης των Modigliani και Miller είναι ότι επικρατούν άριστες συνθήκες στην αγορά, δηλαδή απουσιάζει το συναλλακτικό κόστος της αγοράς κεφαλαίου, γίνεται η διανομή των κερδών και των μερισμάτων από τις επιχειρήσεις, απουσιάζει η ύπαρξη προσωπικών και εταιρικών φόρων, απουσιάζει η δυνατότητα επιλογής επενδύσεων λόγω της μόχλευσης των επιχειρήσεων και, τέλος, οι επενδυτές έχουν δικαίωμα δανεισμού με τους ίδιους όρους με αυτούς των επιχειρήσεων. Με αυτές τις υποθέσεις, το μέσο κόστος των κεφαλαίων μένει αμετάβλητο και, συνεπώς, οι μεταβολές στη διάθρωση των κεφαλαίων της επιχείρησης δεν επηρεάζουν την αξία της. Κατά συνέπεια, η ικανότητα της επιχείρησης να επιτύχει κέρδη καθορίζει αποκλειστικά την αγοραία αξία της επιχείρησης.

Ακολούθως, αρκετοί μελετητές οδηγήθηκαν στη συγγραφή πολλών αντίστοιχων των μελετών των *Modigliani και Miller (1958, 1963)* για την επίδραση που έχει η κεφαλαιακή δομή στην αξία μιας επιχείρησης, σχετικά με την καλύτερη διάρθρωση των κεφαλαίων και τη μελέτη των προσδιοριστικών της παραγόντων. Βασιζόμενοι στα ευρήματα αυτών των μελετών υποστηρίζεται ότι υπάρχει θετική σχέση μεταξύ του δανεισμού και της αξίας της επιχείρησης, εξαιτίας του γεγονότος ότι αυτός δημιουργεί φορολογικό πλεονέκτημα. Υπάρχει, όμως, και η άποψη ότι η χρήση μεγαλύτερου δανεισμού από τις επιχειρήσεις είναι πιθανό να τις οδηγήσει σε πτώχευση και, έτσι, δημιουργείται το λεγόμενο "κόστος πτώχευσης" *(Altman, 1984)*.

2.3.5. Θεωρία του κόστους αντιπροσώπευσης (agency cost theory)

Το ενδιαφέρον μιας επιχείρησης στρέφεται στην ανάπτυξη και τη μεγέθυνσή της, προκειμένου να οδηγηθεί στη μεγιστοποίηση των κερδών και της αξίας της και η διοίκηση της κάθε επιχείρησης στοχεύει στην επιδίωξη του σκοπού αυτού. Ωστόσο, όταν διαχωρίζονται οι ιδιοκτήτες από τη διοίκηση τότε είναι πιθανό να προκύψει σύγκρουση μεταξύ των συμφερόντων τους. Επίσης, όταν μια επιχείρηση χρησιμοποιεί υψηλά επίπεδα δανεισμού, τότε αυξάνονται οι πιθανότητες περί μη επίτευξης αποπληρωμής αυτών των δανείων. Ωστόσο, όταν γίνεται η χρήση, κυρίως, ιδίων κεφαλαίων για τη χρηματοδότησή της, τότε δεν εκμεταλλεύεται πλήρως το

χρηματοοικονομικό πλεονέκτημα και υπάρχει αύξηση του κεφαλαιακό της κόστους *(Βογιατζής, 1999).*

Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, η επιλογή της κεφαλαιακής διάρθρωσης δύναται να οδηγήσει στον περιορισμό αυτού του κόστους. Επομένως, σε περίπτωση που υπάρχει μεγάλος δανεισμός από μέρους της επιχείρησης, τότε υπάρχει περιορισμός των ελεύθερων ταμειακών ροών, γεγονός που οδηγεί την διοίκηση της επιχείρησης στη λήψη μέτρων για την πιο προσεκτική διαχείριση του συνολικού κεφαλαίου και την αποφυγή επενδύσεων των οποίων η αποδοτικότητα δεν είναι εγγυημένη.

Κατ' αυτόν τον τρόπο, η δανειακή επιβάρυνση μιας επιχείρησης αποτελεί το μοχλό για τη δημιουργία αξίας, με τη μείωση της πιθανότητας για αποτυχία, ενώ, όμως, ταυτόχρονα γίνεται η αύξηση του κόστους για τους μετόχους της. Το γεγονός αυτό, ίσως, συμβαίνει λόγω της απειλής για χρεοκοπία, η οποία έχει αρνητικές συνέπειες για την διοίκηση, ή από την πίεση για δημιουργία περισσότερων ταμειακών ροών ώστε να καταβληθούν οι τόκοι στους δανειστές. Ακόμα, το μεγαλύτερο πλήθος των ερευνών γύρω από αυτήν τη θεωρία βασίστηκαν σε δεδομένα μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων, χωρίς, όμως, αυτό να σημαίνει ότι μειώνεται η αξία της θεωρίας στον κλάδο των τραπεζών. Τέλος, το νομοθετικό πλαίσιο των χωρών επηρεάζει τις τράπεζες και την κεφαλαιακή τους διάθρωση, με αποτέλεσμα τη δυνατότητα επηρεασμού του κόστους αντιπροσώπευσης. Ωστόσο, η βασική σημασία του ρόλου των τραπεζών, μέσω της χρηματοδότησης των επιχειρήσεων και της παροχής σταθερότητας και ομαλότητας στην οικονομική ζωή, ωθεί στην ανάγκη για ξεχωριστή ανάλυση *(Jensen, 1986).*

2.3.6. Θεωρία Pecking Order

Η θεωρία Pecking Order συνδέεται στενά με τη μεγιστοποίηση των κερδών της επιχείρησης, η οποία αποτελεί το βασικό της στόχο. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, προκειμένου να γίνει η χρηματοδότηση μιας επιχείρησης με υψηλή κερδοφορία, χρησιμοποιούνται οι εσωτερικοί της πόροι *(Myers and Majulf, 1984).* Έτσι, τα επιχειρηματικά σχέδια της επιχείρησης χρηματοδοτούνται από εσωτερική χρηματοδότηση (παρακράτηση κερδών). Σε περίπτωση, όμως, που η εσωτερική χρηματοδότηση είναι ανέφικτη, τότε η επιχείρηση χρησιμοποιεί χρηματοοικονομικά προϊόντα που κρίνει ασφαλή μέσω εξωτερικού δανεισμού. Ωστόσο, εάν τα δύο παραπάνω δεν καθίστανται εφικτά, τότε επιλέγεται από την επιχείρηση να προβεί στην έκδοση νέων μετοχών. Να σημειώσουμε ότι η $2^{η}$ και η $3^{η}$ λύση δεν προτιμούνται από

τις επιχειρήσεις καθώς διατρέχουν μεγάλο κίνδυνο και κόστος. Αυτό συμβαίνει διότι η εξωτερική χρηματοδότηση δημιουργεί την ανάγκη για ασφάλιστρο κινδύνου *(Αθανασόγλου κ.α., 2006)*. Τέλος, η θεωρία αυτή υπογραμμίζει ότι είναι πιθανό μια επιχείρηση να υποεκτιμηθεί από την αγορά λόγω της ύπαρξης της ασύμμετρης πληροφόρησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

3.1 Η μεγάλη σημασία των τραπεζών

«Το 1828 σηματοδοτεί την αρχή της ιστορίας του σύγχρονου ελληνικού τραπεζικού συστήματος» *(Νούλας, 2015)*. Η μεγάλη σημασία που έχουν οι τράπεζες σε μια κοινωνία αποδεικνύεται από το γεγονός ότι μια πτώση των οικονομικών δραστηριοτήτων που οφείλεται σε μια κρίση των τραπεζών μπορεί να διαρκέσει περισσότερο, συγκριτικά με αυτήν που προέρχεται από άλλα αίτια, όπως είναι τα δημοσιονομικά μέτρα. Επίσης, οι οικονομικές δραστηριότητες μπορεί να χάσουν τη σημασία τους, αν δεν λειτουργήσει επιτυχώς και με σταθερότητα ο τραπεζικός τομέας *(Grossman, 1994)*. Έτσι, το κατά πόσο σταθερός ήταν ο τραπεζικός τομέας για όσο διάστημα ήταν σε εξέλιξη η μεγάλη ή «παγκόσμια οικονομική ύφεση», που ξέσπασε το έτος 1929 στις ΗΠΑ, απασχόλησε την ερευνητική κοινότητα. Οι κεντρικές τράπεζες των χωρών παρέχουν υπηρεσίες ρυθμιστικού και εποπτικού χαρακτήρα και διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εξασφάλιση ρευστότητας όταν επικρατούν δυσμενείς συνθήκες *(Grossman, 1994)*. Ενδεικτικά, στη χώρα μας, ο ρόλος της Τράπεζας της Ελλάδος, είναι η παρακολούθηση και η αξιολόγηση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Η Τράπεζα της Ελλάδας, σε Έκθεσή της τον Ιούνιο του 2009 με θέμα τη Χρηματοπιστωτική σταθερότητα, αναφέρει ότι οι παράγοντες οι οποίοι συντελούν στην εύρυθμη λειτουργιά των τραπεζών, αποτελώντας τον αμυντικό μηχανισμό για τις πιθανές ζημίες είναι οι παρακάτω:

- Το ποσοστό απόδοσης, το οποίο εκφράζει αν οι τράπεζες μπορούν να αντιμετωπίσουν πιθανές ζημίες, με τρόπο ώστε να αφήσει ανεπηρέαστα τα κεφάλαιά τους.
- Οι προβλέψεις, οι οποίες είναι συνυφασμένες με την τραπεζική κερδοφορία.
- Η επάρκεια των κεφαλαίων, που σχετίζεται με την απορρόφηση αναμενόμενων και μη ζημιών. Έτσι, θεσπίζονται δείκτες για την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών, που πρέπει να επιτυγχάνονται από αυτές.
- Ο συντελεστής μόχλευσης, που ορίζεται ως το κλάσμα: Ενεργητικό / Ίδια Κεφάλαια.

3.2. Οι αλλαγές στο τραπεζικό περιβάλλον

Ο τραπεζικός τομέας γνώρισε αρκετές εξελίξεις κατά τη διάρκεια των ετών 1990 έως 2000, μερικές από τις οποίες είναι οι παρακάτω:

- Απελευθέρωση επιτοκίων με συνέπεια τον προσδιορισμό τους από την αγορά παράλληλα με τη Κεντρική Τράπεζα.
- Κατάργηση των πιστωτικών κανόνων με αποτέλεσμα τη λήψη αποφάσεων από τις ίδιες τις τράπεζες σχετικά με τις πολιτικές επενδύσεων.
- Απελευθέρωση της κίνησης των κεφαλαίων με αποτέλεσμα την ελευθερία των τραπεζών για επενδύσεις διεθνώς και χορήγηση δανείων σε συνάλλαγμα *(Νούλας, 2015).*
- Αντικατάσταση του Διεθνούς Λογιστικού Προτύπου 39 από το Διεθνές Πρότυπο Χρηματοοικονομικής Αναφοράς, το οποίο αναγνωρίζει, αποτιμά, διαγράφει και αντισταθμίζει τον κίνδυνο των χρηματοοικονομικών προϊόντων *(Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2017).*

3.3 Ανασκόπηση της βιβλιογραφίας για τις τραπεζικές μελέτες

Μέχρι σήμερα έχουν πραγματοποιηθεί αρκετές έρευνες αναφορικά με τον κλάδο των τραπεζών και το ρόλο που αυτές κατέχουν στην ανάπτυξη της οικονομίας των χωρών. Από τους πρώτους που μελέτησαν τους προσδιοριστικούς παράγοντες για την κερδοφορία μιας τράπεζας ήταν οι *Molyneux και Thorton (1992)*, οι οποίοι εξετάζοντας στοιχεία από 18 ευρωπαϊκές χώρες (1986-1989), ανέδειξαν θετική συσχέτιση ανάμεσα στην απόδοση ιδίων κεφαλαίων και στα επιτόκια, αλλά και ανάμεσα στη τραπεζική συγκέντρωση και την κρατική ιδιοκτησία.

Ακόμα, έγινε η εξέταση της κερδοφορίας για τις ελληνικές εμπορικές τράπεζες για το διάστημα 1982-1991 από τον *Βασιλείου (1993)* και διαπιστώθηκε ότι υπήρξε άνοδος της απόδοσης στο μετοχικό κεφάλαιο των ελληνικών τραπεζών, πλην μιας καθόδου για τα έτη 1987 και το 1988.

Επιπλέον, από τους *Alexakis et al. (1995)* έγινε η εξέταση της απελευθέρωσης και της κερδοφορίας για τις ελληνικές εμπορικές τράπεζες το διάστημα 1989-1991. Σύμφωνα με τη μελέτη αυτή, οι προσδιοριστικοί παράγοντες για την κερδοφορία των εμπορικών τραπεζών της Ελλάδας βρέθηκαν να διαφέρουν από αυτούς του εξωτερικού. Επίσης,

από το *Νούλα (1999)* έγινε η μελέτη της κερδοφορίας και της αποδοτικότητας για δεκαεννέα ελληνικές τράπεζες το διάστημα 1993-1998, λαμβάνοντας ως αποτελέσματα τη μη ύπαρξη σημαντικών διαφορών μεταξύ της αποδοτικότητας των ιδίων κεφαλαίων και της αποδοτικότητας του ενεργητικού.

Κατά τη μελέτη των *Miller and Noulas (1992)* εξετάστηκε η τεχνική της αποτελεσματικότητας για τις μεγάλες τράπεζες και διαπιστώθηκε ότι υψηλότερες αποδόσεις διαγράφουν τα πιο μεγάλα και κερδοφόρα τραπεζικά ιδρύματα. Επιπλέον, βάσει των οικονομικών εκθέσεων για τις εμπορικές τράπεζες του οίκου αξιολόγησης Fitch το χρονικό διάστημα 1991-1998, πραγματοποιήθηκε η μελέτη των *Σταϊκούρα και Στέλιαρου (1999)*. Το βασικό συμπέρασμα αυτής της έρευνας είναι ότι το κλάσμα Ίδια Κεφάλαια / συνολικά στοιχεία Ενεργητικού, όπως και η ισοτιμία συναλλάγματος συσχετίζονται θετικά με την κερδοφορία των τραπεζών.

Ακόμα, σύμφωνα με τη μελέτη των *Kosmidou and Spathis (2000)* εξετάστηκαν οι επιδράσεις της εισαγωγής του Ευρώ στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα με δείγμα 22 τράπεζες. Το βασικό συμπέρασμα που εξήχθη από το παραπάνω μοντέλο είναι ότι η εισαγωγή του ευρώ επρόκειτο να επιφέρει μειωμένα κέρδη για τις τράπεζες το διάστημα 2002-2007. Ωστόσο, μελλοντικά προβλέπεται να επιδράει θετικά η εισαγωγή του Ευρώ στη κερδοφορία των τραπεζών, και πιο συγκεκριμένα, μετά το έτος 2007.

Επιπλέον, σύμφωνα με τη μελέτη των *Eichengreen and Gibson et al (2001),* οι οποίοι βασίστηκαν στα οικονομικά δεδομένα από 26 εμπορικές τράπεζες, προέκυψε ότι η κερδοφορία και το μέγεθος της τράπεζας συσχετίζονται μη γραμμικά. Πιο συγκεκριμένα βρίσκουν ότι αρχικά υπάρχει αύξηση και στη συνέχεια μείωση της κερδοφορίας. Επίσης, ένα ακόμα συμπέρασμα από τη μελέτη τους είναι ότι η κερδοφορία επηρεάζεται θετικά από την μόχλευση, ενώ αντίθετα η κερδοφορία επηρεάζεται αρνητικά από το λειτουργικό κόστος. Τέλος, τόσο η ρευστότητα όσο και η κεφαλαιακή επάρκεια βρέθηκαν να επιδρούν θετικά στην κερδοφορία.

Σε άλλη μελέτη του *Gibson (2005),* γίνεται η εξέταση των παραγόντων που επιδρούν στην κερδοφορία των τραπεζών της Ελλάδος κατά την περίοδο 1993-2003. Το βασικό συμπέρασμα αυτής της έρευνας είναι ότι ο βαθμός συγκέντρωσης και η επέκταση των μεριδίων στην αγορά επιδρούν θετικά στην κερδοφορία. Ωστόσο, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, δεν σημαίνει απαραίτητα ότι επειδή επεκτείνεται μια τράπεζα, θα αυξηθεί και η κερδοφορία της.

Στη συνέχεια, ο *Kapopoulos (2001)* εξέτασε ένα δείγμα 19 εμπορικών τραπεζών για τα έτη 1992 – 1999, μελετώντας το δείκτη απόδοσης ROE. Από την έρευνα του κατέληξε

στο συμπέρασμα ότι η κερδοφορία συσχετίζεται με τη συγκέντρωση στην αγορά και όχι με το μερίδιο της τράπεζας σε αυτήν. Ένα επιπλέον συμπέρασμα αυτής της μελέτης είναι ότι όταν αυξάνεται η κρατική ιδιοκτησία, μειώνεται η κερδοφορία των τραπεζών και αντίστροφα. Τέλος, κατέληξε ότι η ποιότητα του ενεργητικού των τραπεζών και το πραγματικό επιτόκιο επιδρούν θετικά στην κερδοφορία των τραπεζών, ενώ αντίθετα η κεφαλαιακή επάρκεια και ο πληθωρισμός επιδρούν αρνητικά στην κερδοφορία τους.

Οι *Doumpos, Kosmidou and Spathis (2001)* εξέτασαν πώς επιδρούν οι προσδιοριστικοί παράγοντες στην κερδοφορία των ελληνικών τραπεζών και συγκεκριμένα μελέτησαν 23 τράπεζες για τα έτη 1990-1999 διαχωρίζοντάς τις σε μικρές και μεγάλες αναλόγως του ύψους του ενεργητικού τους. Έτσι, εξέτασαν τον τρόπο που οι συντελεστές του μεγέθους μιας τράπεζας, όπως αυτός της αποτελεσματικότητας, της ρευστότητας, του κινδύνου, της μόχλευσης και της κεφαλαιακής επάρκειας επηρεάζουν την κερδοφορία. Σε αυτή την έρευνα, λοιπόν, βρέθηκε η ύπαρξη μικρότερης ρευστότητας στις μικρού μεγέθους τράπεζες σε σύγκριση με τις μεγαλύτερες, αλλά και ότι το ύψος της κεφαλαιακής επάρκειας των μεγάλων τραπεζών είναι εξαιρετικά χαμηλότερο συγκριτικά με εκείνο των μικρών τραπεζών. Επιπλέον, σε αυτή τη μελέτη εξετάστηκε η σημαντικότητα ορισμένων χρηματοοικονομικών δεικτών, όπως του δείκτη δάνεια προς καταθέσεις, ο οποίος αφορά το τραπεζικό μέγεθος.

Ακόμα, στη μελέτη των *Καπόπουλου και Σιώκη (2002)* εξετάστηκαν 655 ευρωπαϊκά τραπεζικά ιδρύματα κατά το χρονικό διάστημα 1996 – 1999. Σύμφωνα με τα ευρήματά τους, η υψηλή αποτελεσματικότητα των κυρίαρχων τραπεζικών ιδρυμάτων οφείλεται στον υψηλό βαθμό συγκέντρωσης. Ωστόσο, δεν βρέθηκε να υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ της κερδοφορίας και του μεγέθους των τραπεζών, που θα μπορούσε να συμβεί λόγω της δυνατότητας που έχουν οι μεγάλες τράπεζες να προσφέρουν προϊόντα και υπηρεσίες καλύτερης ποιότητας. Ακόμα, βρέθηκε πως η λειτουργική αποτελεσματικότητα και η κεφαλαιακή επάρκεια επηρεάζουν με θετικό πρόσημο την κερδοφορία των τραπεζών. Τελευταίο συμπέρασμα αποτελεί ότι το ύψος του πραγματικού επιτοκίου σχετίζεται με αρνητικό πρόσημο με το δείκτη της κερδοφορίας, ενώ το μερίδιο της αγοράς έχει θετική επίδραση στην κερδοφορία.

Στη μελέτη των *Mamatzakis andι Remoundos (2003)* που διεξήχθη για το χρονικό διάστημα 1989 – 2000, διαπιστώθηκε ότι οι χρηματοοικονομικοί δείκτες ερμηνεύουν ορθά την κερδοφορία των τραπεζών.

Οι *Ασημακόπουλος και συν. (2008),* χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της περιβάλλουσας ανάλυσης δεδομένων (DEA) για το διάστημα 1994 - 2006, διαπίστωσαν διαχρονική

βελτίωση της αποτελεσματικότητας των τραπεζών της Ελλάδος και πιο συγκεκριμένα η αποτελεσματικότητα των μεγάλων και μικρών τραπεζών είναι μεγαλύτερη σε σύγκριση με τις μεσαίες.

Επίσης, στη μελέτη των *Halkos and Salamouris (2004)* που έγινε για το χρονικό διάστημα 1997-1999 με στοιχεία εμπορικών τραπεζών, παρατηρήθηκε ότι το μέγεθος της τράπεζας σχετίζεται θετικά με την αποτελεσματικότητά της και υποστηρίζεται ότι ο ανταγωνισμός μπορεί να βελτιωθεί μέσω της μείωσης του λειτουργικού κόστους των τραπεζών.

Ακόμα, ο *Rezitis (2006)* εξέτασε την αποτελεσματικότητα 6 τραπεζών για το διάστημα 1982 – 1997 με τη μέθοδο της περιβάλλουσας ανάλυσης δεδομένων και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η αποτελεσματικότητα κινείται σε υψηλά επίπεδα σε γενικές γραμμές, ενώ τα αποτελέσματα των τραπεζών δεν είχαν μεγάλη απόκλιση μεταξύ τους.

Στην επόμενη μελέτη των *Kosmidou and Zopounidis (2008),* που αφορά την αποτελεσματικότητα για τις ελληνικές εμπορικές και συνεταιριστικές τράπεζες για το διάστημα 2003 – 2004, προέκυψε ότι σε θετικό ρυθμό κινήθηκαν οι εμπορικές τράπεζες βελτιώνοντας το δείκτη αποδοτικότητάς τους και τα επίπεδα του ανταγωνισμού τους, ενώ όσον αφορά τις συνεταιριστικές τράπεζες, μερικές από αυτές βελτιώθηκαν και κάποιες άλλες επιδεινώθηκαν.

Επίσης, στη μελέτη των *Siriopoulos και Tziogkidis (2010)* εξετάσθηκε πόσο αποτελεσματικές ήταν οι ελληνικές εμπορικές τράπεζες το χρονικό διάστημα 1995 – 2003, με έμφαση στον τρόπο που αντιδράει το τραπεζικό σύστημα σε σημαντικές στιγμές, όπως για παράδειγμα αποτελεί μια συγχώνευση, μια ιδιωτικοποίηση και η κρίση χρηματιστηρίου το έτος 1999. Τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξαν φανερώνουν ότι οι ελληνικές τράπεζες λειτουργούν γενικά με αποτελεσματικότητα όταν επικρατούν ασταθείς περίοδοι στην οικονομία, ενώ, όταν υπάρχει επιδείνωση της αποτελεσματικότητας, είναι πιθανότερο αυτό το γεγονός να έχει σύντομη χρονική διάρκεια και στη συνέχεια να βελτιωθεί η κατάσταση για τις τράπεζες.

Ακόμη, οι *Γλύκας και συν. (2006),* μελέτησαν το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, για το χρονικό διάστημα 1989 - 2002 και επίσης για το διάστημα 2002 - 2005, πραγματοποιώντας ανάλυση με τη χρήση χρηματοοικονομικών δεικτών για την εξέταση της αποτελεσματικότητας, της ρευστότητας και της κερδοφορίας, ενώ παράλληλα εξέτασαν και αν συσχετίζονται μεταξύ τους οι δείκτες των τραπεζών.

Επίσης, η μελέτη του *Αγγελίδη (2009),* εστιάζει στην εξέταση της κερδοφορίας και της αποτελεσματικότητας των τραπεζικών ιδρυμάτων της Ελλάδος για την περίοδο 2005

έως 2008 χρησιμοποιώντας αριθμοδείκτες αλλά και την μέθοδο περιβάλλουσας ανάλυσης δεδομένων (DEA). Βασικό συμπέρασμα αυτής της μελέτης είναι ότι οι δείκτες κερδοφορίας που μελετήθηκαν εμφανίζουν αρνητικά αποτελέσματα και αυτό σημαίνει ότι οι τράπεζες πρέπει να στραφούν σε άλλες οικονομικές δραστηριότητες προκειμένου να αυξηθούν τα έσοδά τους. Επίσης, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι τράπεζες με τα περισσότερα κέρδη δεν είναι απαραίτητα και αυτές με τη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα.

Τέλος, πιο πρόσφατη μελέτη αναφορικά με τους προσδιοριστικούς παράγοντες στην κερδοφορία των τραπεζών στην Ελλάδα, είναι αυτή του *Schiniotakis (2012),* που εξετάζει την απόδοση του ελληνικού τραπεζικού τομέα πριν από το έτος 2007 και κατά τη διάρκεια της οικονομικής ύφεσης, δηλαδή τα έτη 2008 - 2009. Τα βασικά συμπεράσματα αυτής της μελέτης είναι ότι ο τύπος της τράπεζας παίζει σημαντικό ρόλο στην κερδοφορία, καθώς και ότι ο δείκτης ROA συσχετίζεται μόνο με καλά κεφαλαιοποιημένες τράπεζες με επαρκή ρευστότητα και αποτελεσματικότητα κόστους. Επίσης, σημαντικό εύρημα της μελέτης είναι ότι οι συνεταιριστικές τράπεζες γενικά στην αρχή της κρίσης επηρεάστηκαν λιγότερο από την οικονομική κρίση από ότι επηρεάστηκαν οι εμπορικές τράπεζες.

Συνοπτικά, οι μέχρι τώρα μελέτες έχουν εστιάσει σε δύο βασικές κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία μελετάει τις επιδράσεις της οικονομικής κρίσης στο Ενεργητικό μιας τράπεζας, όπως είναι η μειωμένη αξία των ελληνικών ομολόγων και η επιδείνωση της πιστοληπτικής ικανότητας των δανειακών της χαρτοφυλακίων. Παράλληλα, η δεύτερη κατηγορία μελέτης είναι τα στοιχεία που αποτελούν το Παθητικό της τράπεζας και κυρίως η ισχυρή μείωση των καταθέσεων και τα προβλήματα στη ρευστότητα που προκύπτουν από αυτή *(Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα 2010-2011).*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

4.1. Η Διάρθρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος

Περισσότερες από 20 εμπορικές τράπεζες δραστηριοποιούνταν στην Ελλάδα πριν την κρίση, όμως σήμερα αυτές έχουν περιοριστεί στις έξι (Εθνική Τράπεζα, Τράπεζα Πειραιώς, Alpha Bank, Eurobank, Attica Bank και HSBC Bank). Πιο αναλυτικά έχουν συγχωνευθεί και εξαγοραστεί τράπεζες με μακροχρόνια πορεία, όπως αυτές της Αγροτικής Τράπεζας, της Εμπορικής Τράπεζας, του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου και της Γενικής Τράπεζας. Επίσης, σταμάτησε τη λειτουργία της στην Ελλάδα η Citibank, ενώ οι Τράπεζα Κύπρου και η Millenium Bank απορροφήθηκαν από την Τράπεζα Πειραιώς. Έτσι, αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα υπάρχουν τέσσερις συστημικές τράπεζες, οι οποίες είναι η Εθνική Τράπεζα, η Alpha Bank, η Τράπεζα Πειραιώς και η Eurobank, οι δύο μη συστημικές τράπεζες που είναι η Attica Bank και η HSBC Bank, αλλά και έξι συνεταιριστικές τράπεζες και δύο πιστωτικοί συνεταιρισμοί.

Συμπεραίνουμε ότι η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση και, κυρίως, η κρίση στην Ελληνική οικονομία οδήγησαν στο να μειωθούν σημαντικά οι τράπεζες που συναλλάσσονται εντός της ελληνικής επικράτειας. Συγκεκριμένα, κατά την *έκθεση της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών (Φεβρουάριος 2017)* παρατηρήθηκαν οι ακόλουθες εξελίξεις στον τραπεζικό κλάδο:

α) Την περίοδο από Δεκέμβριο 2007 έως Δεκέμβριο 2016, πραγματοποιήθηκαν συγχωνεύσεις, εξαγορές, εξυγιάνσεις και αποχωρήσεις τραπεζών με αποτέλεσμα να μειωθούν οι τράπεζες που λειτουργούν από 64 σε 39.

β) Επίσης, κατά το 2017 έχει αυξηθεί στο 95% το μερίδιο της αγοράς των τεσσάρων κύριων ελληνικών τραπεζών και της Τράπεζας Αττικής, αναφορικά με το ενεργητικό τους, από το ποσοστό 67,7% του έτους 2007.

γ) Ακόμα, το 2017 μειώθηκε σημαντικά το Ενεργητικό των τραπεζών, λόγω μικρότερου δανεισμού, όπως επίσης πουλήθηκαν τα περιουσιακά τους στοιχεία και οι καταθέσεις μειώθηκαν. Έτσι, διαμορφώθηκαν τα παρακάτω αριθμητικά δεδομένα:

Σύνολο ενεργητικού ελληνικών τραπεζών	312,4 δις ευρώ (από 358,1 δις ευρώ το 2008)
Σύνολο καταθέσεων ελληνικών τραπεζών	132,1 δις ευρώ
Καταθέσεις εγχώριων νοικοκυριών και επιχειρήσεων	121,4 δις ευρώ (από 227,6 δις ευρώ το 2008)
Δάνεια εγχώριων νοικοκυριών και επιχειρήσεων	195,2 δις ευρώ
Δείκτης κεφαλαίου κοινών μετοχών της κατηγορίας 1 (CET 1)	18.1%
Αριθμός τραπεζικών καταστημάτων	2.343
Προσωπικό τραπεζών	46.615
Κέρδη προ φόρων	249 εκ. ευρώ
Μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα (NPEs)	107,6 δις ευρώ (45,2%)
Δείκτης μη εξυπηρετούμενων δανείων (NPLs)	38%
Απόθεμα προβλέψεων	57,1 δις ευρώ
ATM	6.820
POS	410.000

Επίσης, κάποια επιπλέον στοιχεία για τις ελληνικές τράπεζες που αφορούν την εξεταζόμενη χρονική περίοδο από το έτος 2009, όπου ξεκίνησε η οικονομική κρίση, μέχρι το έτος 2018, αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα.

	2018	**2009**	**Διαφορά**	**Μεταβολή %**
Ενεργητικό	286,82 δις	490,83 δις	- 204,01 δις	- 41,60 %
Δάνεια Νοικ. & Επιχειρήσεων	169,88 δις	249,32 δις	- 79,44 δις	- 31,90 %
Καταθέσεις Νοικ. & Επιχειρήσεων	134,45 δις	237,53 δις	- 103 δις	- 43,40 %
Αριθμός Καταστημάτων	1.979	4.079	- 2.100	- 51,50 %
Εργαζόμενοι	39.382	65.682	- 26.300	- 40,00 %

Είναι φανερή η μεγάλη συρρίκνωση στα βασικά μεγέθη του ελληνικού τραπεζικού τομέα, όπου μειώθηκαν οι θέσεις εργασίας κατά 26.300 άτομα, σταμάτησαν τη λειτουργία

τους 2.100 καταστήματα, μειώθηκαν οι καταθέσεις κατά 103 δις ευρώ και το ενεργητικό κατά 204 δις ευρώ και τα οποία αποτελούν τις συνέπειες της κρίσης για το τραπεζικό σύστημα *(Economistas, 2021).*

4.2. Συστημικές Τράπεζες Ελλάδος

Με τον όρο συστημικό αναφερόμαστε στη μεταδοτικότητα, δηλαδή ότι υπάρχει πιθανότητας μετάδοσης μιας κατάστασης του συστημικού και σε άλλους του ίδιου κλάδου. Αντιστοίχως, συστημική είναι εκείνη η τράπεζα η οποία μπορεί να μεταδώσει στις υπόλοιπες κάποιο σημαντικό γεγονός που της συμβαίνει. Για παράδειγμα εάν πτωχεύσει, τότε κινδυνεύουν να πτωχεύσουν και οι υπόλοιπες τράπεζες. Με άλλα λόγια, μια τράπεζα που θεωρείται συστημική αποτελεί ένα μηχανισμό του συστήματος το οποίο εάν σταματήσει να λειτουργεί τότε και οι υπόλοιποι μηχανισμοί θα σταματήσουν να λειτουργούν και έτσι θα υπάρξει χρηματοπιστωτική κρίση.

Σήμερα, οι τέσσερις συστημικές τράπεζες της Ελλάδος, που αποτελούν τις μεγαλύτερες εμπορικές τράπεζες, είναι η Εθνική Τράπεζα, η Τράπεζα Πειραιώς, η Alpha Bank και η Eurobank. Ορισμένα βασικά στοιχεία για την ιστορική τους πορεία μέχρι τώρα, καθώς κα τα σημαντικότερα στοιχεία των ισολογισμών τους θα αναφερθούν σε αυτή την επιμέρους ενότητα.

Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας (National Bank of Greece - NBG)

Ο Γεώργιος Σταύρου ίδρυσε το έτος 1841 την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας, η οποία θεωρείται και η πρωταρχική τράπεζα στην ελληνική επικράτεια. Αποτελεί τη μακροβιότερη τράπεζα που συναλλάσσεται με πολίτες και επιχειρήσεις στην Ελλάδα, ενώ το έτος 1880 ξεκίνησε να δραστηριοποιείται στο ελληνικό χρηματιστήριο. Άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι έως το έτος 1928 εξέδιδε χαρτονομίσματα, ενώ μετά το έτος αυτό, τη δραστηριότητα αυτή ανέλαβε η Τράπεζα της Ελλάδας. Ακόμη, η Τράπεζα της Ελλάδας ιδρύθηκε με τη βοήθεια της Εθνικής Τράπεζας, χορηγώντας της ανθρώπινο δυναμικό και πίστωση για την επίτευξη αυτού του σκοπού. Επιπλέον, το έτος 1971 εκδόθηκε η πρώτη πιστωτική κάρτα και το έτος 1980 λειτούργησε το πρώτο μηχάνημα

αυτόματων συναλλαγών (ΑΤΜ). Τέλος, το 1991 αποκρατικοποιήθηκε η Εθνική Τράπεζα ενώ το έτος 1999 εισήχθη στη χρηματιστηριακή αγορά στη Νέα Υόρκη.

Στην ετήσια Έκθεση της Εθνικής Τράπεζας του έτους 2019 αναφέρονται τα ακόλουθα δεδομένα για την οικονομική της πορεία:

- Ετήσια αύξηση 7% παρουσίασε η πορεία των καθαρών εσόδων της Τράπεζας το έτος 2019. Πιθανή εξήγηση για αυτή την αύξηση είναι η ύπαρξη σημαντικής αύξησης στα επιτοκιακά έσοδα των χρεογράφων και η σταθεροποίηση των εσόδων από δανεισμό, γεγονός που δείχνει άνθηση για την ΕΤΕ.
- Ετήσια αύξηση των εσόδων λόγω προμηθειών κατά 5% το οποίο οφείλεται στην ετήσια αύξηση κατά 12% από προμήθειες στο χώρο που έχει να κάνει με τη λιανική τραπεζική.
- Το ποσό των κερδών από συναλλαγές διαμορφώθηκε σε 257 εκ. ευρώ σε αντίθεση με τη ζημία 24 εκ. ευρώ του έτους 2018.
- Μειώθηκε το ετήσιο λειτουργικό κόστος των δαπανών κατά 7%, λόγω μείωσης του κόστους στις δαπάνες που αφορούν το προσωπικό. Κύριος λόγος για αυτή τη μείωση είναι η εφαρμογή του προγράμματος για την εθελούσια έξοδο του προσωπικού στο οποίο συμμετείχαν έως σήμερα σχεδόν 700 τραπεζικοί υπάλληλοι *(National Bank, 2021).*

Τράπεζα Πειραιώς (Piraeus Bank)

Το 1916 ιδρύθηκε η Τράπεζα Πειραιώς, κατέχοντας σήμερα θέση ισχύος στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα με κατανομή μεριδίου στην τραπεζική αγορά 30% στον τομέα των δανείων και 29% στον τομέα των καταθέσεων των πελατών. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι επικεντρώνεται στον τομέα της εξυπηρέτησης και της τεχνογνωσίας για τις μικρές και τις μεσαίες επιχειρήσεις, στη στήριξη του αγροτικού τομέα (agri-banking), στον τομέα των καταναλωτικών και των στεγαστικών δανείων, στον τομέα της πράσινης τραπεζικής (green-banking), στις υπηρεσίες για την κεφαλαιαγορά και τις επενδύσεις και στις υπηρεσίες leasing και factoring. Επίσης, η Piraeus Bank διαφοροποιείται ώστε να παρέχει καλύτερη εξυπηρέτηση στους πελάτες μέσω της αξιοποίησης καινοτόμων τεχνολογικών λύσεων. Πιο συγκεκριμένα, το έτος 2016 έθεσε σε λειτουργία τα αυτοματοποιημένα ηλεκτρονικά καταστήματα (e – branch) και διαθέτει δέκα σε όλη την επικράτεια.

Στην ετήσια Έκθεση της Τράπεζας Πειραιώς του έτους 2019 αναφέρονται τα ακόλουθα δεδομένα για την οικονομική της πορεία:

- Οι καταθέσεις μειώθηκαν από 45,2 δις ευρώ σε 44,7 δις ευρώ.
- Στις 3 Ιουνίου 2019, ο Όμιλος της Τράπεζας Πειραιώς ανακοίνωσε πως θα συνεργαστεί με την εταιρεία Intrum, με αντικείμενο την διαχείριση χαρτοφυλακίου στα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα και την ακίνητη περιουσία. Συνεπώς αυξήθηκαν τα κεφάλαια της τράπεζας Πειραιώς διαμέσου αυτής της συνεργασίας, με ημερομηνία ολοκλήρωσής της την 23η Οκτωβρίου 2019.
- Σημειώθηκε μείωση στις αμοιβές και έξοδα προσωπικού για το έτος 2019, γεγονός που οφείλεται στο μικρότερο αριθμό ατόμων που απασχολούνται στον Όμιλο της Τράπεζας Πειραιώς εξαιτίας των Προγραμμάτων Οικειοθελούς Αποχώρησης που πραγματοποιήθηκαν τα έτη 2018 και 2019.
- Τα λοιπά συνολικά έσοδα μετά φόρων του έτους 2019 διαμορφώθηκαν σε 146 εκ. ευρώ, έναντι των 119 εκ. ευρώ του έτους 2018, γεγονός που δείχνει αύξηση των εσόδων από τις συνεχιζόμενες δραστηριότητες του ομίλου *(Piraeus Bank, 2021)*.

Eurobank

Το έτος 1990 έγινε η ίδρυση της Ευρωεπενδυτικής Τράπεζας ΑΕ, που ξεκίνησε παρέχοντας υπηρεσίες στα τμήματα που αφορούν την επενδυτική τραπεζική και το Private Banking. Το 1994 συμμετέχει με ποσοστό 75% στην Banque de Depots, που μεταγενέστερα μετονομάζεται με το διακριτικό τίτλο EFG Private Bank (Luxembourg) SA. Το 1997 θα σημειωθεί συγχώνευση με την Ιντερμπάνκ Ελλάδας με την ονομασία EFG Eurobank ΑΕ, ενώ το έτος 1999 δραστηριοποιείται στο Χ.Α.Α. και γίνεται συγχώνευση με την Τράπεζα Αθηνών και την Τράπεζα Κρήτης. Το 2012 αποκτά νέα ονομασία ως Eurobank Ergasias ΑΕ, ενώ το έτος 2013 το Τ.Χ.Σ. θα την ανακεφαλαιοποιήσει και στη συνέχεια θα απορροφήσει το δίκτυο καταστημάτων του Νέου Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου Ελλάδας. Επίσης, το έτος 2014 ενσωματώθηκε πλήρως με το Νέο Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο, καθώς και μέχρι σήμερα έχει εξαγοράσει τράπεζες και από άλλες χώρες.

Στην ετήσια Έκθεση της Τράπεζας Eurobank του έτους 2019 αναφέρονται τα ακόλουθα δεδομένα για την οικονομική της πορεία:

- Τον 01/2019 η Eurobank δεν χρειάζεται πλέον τη χρηματοδότηση του Έκτακτου Μηχανισμού Παροχής Ρευστότητας (Emergency Liquidity Assistance- ELA).
- Τον 05/2019 έγινε η αύξηση της κεφαλαιακής της θέσης από την συγχώνευσή της με τον όμιλο Grivalia. Αναλυτικότερα, αποτέλεσμα αυτής της συγχώνευσης ήταν η διαμόρφωση των δεικτών της συνολικής κεφαλαιακής επάρκειας CAD και CET1 στα ποσοστά 19,2% και 16,7% αντιστοίχως.
- Τον 09/2019 πωλήθηκε το 95% από τα ομόλογα τιτλοποιήσεως χαρτοφυλακίου για στεγαστικά δάνεια αξίας σχεδόν 2 δις ευρώ.
- Το ύψος των καθαρών μετοχικών κερδών ανέρχεται στα 127 εκ. ευρώ.
- Το ύψος των καταθέσεων αυξήθηκε κατά 3,2 δις ευρώ και συνολικά έφτασε τα 42,3 δις ευρώ, συντελώντας στη διαμόρφωση του δείκτη: Δάνεια / Καταθέσεις στο ποσοστό 83,2% σε σύγκριση με το ποσοστό 92,6% του έτους 2018 *(Eurobank, 2021).*

Alpha Bank

Ο εμπορικός οίκος Κωστοπούλου ίδρυσε την τράπεζα Alpha Bank στην Καλαμάτα το έτος 1879. Αργότερα, το 1916 ο Κωστόπουλος, με τη συνεργασία της Λαϊκής Τράπεζας, ίδρυσε την τράπεζα Ι.Φ Κωστοπούλου που το 1918 άλλαξε την ονομασία της σε Τράπεζα Καλαμών ΑΕ. Έπειτα, το 1924 έγινε η συγχώνευση του τραπεζικού τμήματος του οίκου Κωστοπούλου με την τράπεζα Καλαμών και οδήγησε στη δημιουργία της Τράπεζας Ελληνικής Εμπορικής Πίστεως με έδρα την Αθήνα. Το 1947 έγινε η μετονομασία της σε Τράπεζα Εμπορικής Πίστεως, ενώ το 1972 ονομάστηκε Τράπεζα Πίστεως, παρέχοντας ένα μεγάλο δίκτυο χρηματοοικονομικών υπηρεσιών εμπεριέχοντας την καινοτομία. Μετέπειτα, το έτος 1994 ονομάστηκε Alpha Τράπεζα Πίστεως, ενώ το έτος 2000 μετά τη συγχώνευση με την Ιονική Τράπεζα, προέκυψε η τελική της ονομασία ως Alpha Bank. Τέλος, το έτος 2013 αποπερατώθηκε η διαδικασία της μεταβίβασης των μετοχικών κεφαλαίων της Εμπορικής Τράπεζας στην Alpha Bank.

Στην ετήσια Έκθεση της Τράπεζας Alpha Bank του έτους 2019 αναφέρονται τα ακόλουθα δεδομένα για την οικονομική της πορεία:

- Συνολικά, οι χορηγήσεις του ομίλου ανήλθαν σε 48,7 δις ευρώ το έτος 2019, ενώ το ύψος των συνολικών καταθέσεων διαμορφώθηκε σε 40,4 δις ευρώ.
- Ο δείκτης Δάνεια προς καταθέσεις βελτιώθηκε σε σύγκριση με τα προηγούμενα έτη και διαμορφώθηκε στο ποσοστό του 97% στο τέλος του 2019.
- Στο τέλος του έτους 2019, τα στοιχεία Ενεργητικού σταθμισμένα στον κίνδυνο διαμορφώθηκαν σε 47,5 δις ευρώ μειωμένα σε σύγκριση με τα προηγούμενα έτη ως απόρροια του πιο χαμηλού πιστωτικού κινδύνου.
- Τα ετήσια γενικά διοικητικά έξοδα, καθώς και τα έξοδα για το προσωπικό διαμορφώθηκαν σε χαμηλότερα επίπεδα, ως αποτέλεσμα των προγραμμάτων της οικειοθελούς αποχώρησης προσωπικού που τέθηκε σε εφαρμογή στην Ελλάδα το έτος 2018 *(Alpha Bank, 2021).*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στις έρευνες που έχουν διεξαχθεί διεθνώς, για να μετρηθεί η αποδοτικότητα μιας τράπεζας είτε χρησιμοποιούνται αριθμοδείκτες, είτε εφαρμόζονται παραμετρικές ή/και μη παραμετρικές μέθοδοι *(Τράπεζα της Ελλάδος, 2008)*. Στην έρευνα που θα παρουσιάσουμε παρακάτω αναλύεται η κερδοφορία των τεσσάρων ελληνικών συστημικών τραπεζών χρησιμοποιώντας αριθμοδείκτες. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της χρήσης των δεδομένων των τραπεζών, τα οποία συλλέχθηκαν έπειτα από λεπτομερή αναζήτηση στους ισολογισμούς τους, στις καταστάσεις αποτελεσμάτων χρήσεώς τους και στις ετήσιες εκθέσεις τους, μέσω των ιστοσελίδων των τραπεζών αλλά και της ιστοσελίδας της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών. Έτσι, σε αυτή τη διπλωματική εργασία παρουσιάζεται μια ανάλυση με διαστρωματικά αλλά και διαχρονικά στοιχεία, αφού γίνεται η σύγκριση της κερδοφορίας και της αποτελεσματικότητας μεταξύ των τραπεζών, όπως και μεταξύ των ετών. Στη βιβλιογραφία, παρατηρούμε ότι η χρήση της χρηματοοικονομικής αυτής ανάλυσης είναι ευρεία ώστε να αξιολογηθούν οι επιχειρήσεις γενικότερα.

Τα μέτρα υπολογισμού της κερδοφορίας των τραπεζών είναι αρκετά. Στη παρούσα μελέτη θα εξεταστούν οι παρακάτω δείκτες αποδοτικότητας:

1. Απόδοση στοιχείων ενεργητικού (ROA- Return On Assets)

Η απόδοση στοιχείων ενεργητικού ισούται με τα καθαρά κέρδη μετά από φόρους διαιρούμενα με το σύνολο του ενεργητικού της τράπεζας.

Απόδοση ενεργητικού (ROA) = Καθαρά Κέρδη μετά από φόρους / Σύνολο Ενεργητικού της τράπεζας

Ο δείκτης ROA είναι πολύ σημαντικός, καθώς σχετίζεται με την αποτελεσματικότητα της τράπεζας στη χρησιμοποίηση των περιουσιακών της στοιχείων. Έτσι, ο ROA υπολογίζει την απόδοση που έχουν τα συνολικά περιουσιακά στοιχεία της τράπεζας, δηλαδή φανερώνει εάν έχει γίνει αποδοτική χρήση των περιουσιακών στοιχείων του ενεργητικού της τράπεζας από τη διοίκησή της.. Συνεπώς, ο υπολογισμός του δείκτη αυτού αντιστοιχεί στον υπολογισμό της απόδοσης της επένδυσης σε περιουσιακά στοιχεία, που συντελούν στη σταθερή λειτουργία

της τράπεζας. Γενικά, ο ROA εκφράζει πόσα κέρδη δημιουργούνται από τα κεφάλαια που έχουν επενδυθεί, δηλαδή από τα περιουσιακά στοιχεία. Ο αριθμοδείκτης αποδοτικότητας ενεργητικού συγκρίνει την αποδοτικότητα μιας τράπεζας με εκείνη μιας άλλης που έχουν σχεδόν ίδια επίπεδα κινδύνου. Τέλος, τα υψηλά επίπεδα του ROA δείχνουν αποτελεσματικότερη διαχείριση των περιουσιακών στοιχείων της τράπεζας και συνεπώς την ικανότητά της στη διαμόρφωση υψηλότερων κερδών, αλλά και διαχρονικής βιωσιμότητας *(Cechetti et.al, 2019).* Συμπεραίνουμε, λοιπόν, ότι όσο υψηλότερος είναι ο ROA τόσο μεγαλύτερη εμπιστοσύνη επιφέρει η τράπεζα στους μελλοντικούς επενδυτές της.

Για να εξετάσουμε την πορεία του ROA για την χρονική περίοδο 2009 - 2019, παραθέτουμε τα οικονομικά στοιχεία που συλλέξαμε από τους ισολογισμούς των τραπεζών και από το ελληνικό τραπεζικό σύστημα από την ιστοσελίδα της *Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών (ΕΕΤ) (2020).*

Στον Πίνακα 5.1. παρουσιάζεται το σύνολο ενεργητικού για τους τέσσερις ελληνικούς τραπεζικούς ομίλους, για την εξεταζόμενη χρονική περίοδο 2009 – 2019.

Πίνακας 5.1. Σύνολο Ενεργητικού

Έτος	ALPHA BANK	EUROBANK	ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
2009	69.596.047	84.269.000	54.279.791	113.394.183
2010	66.798.315	87.188.000	57.680.295	120.744.605
2011	59.148.045	76.822.000	49.352.308	106.869.989
2012	58.357.325	67.653.000	70.406.161	104.798.773
2013	73.697.267	77.586.000	92.009.592	110.930.000
2014	72.935.461	75.518.000	89.289.696	115.464.000
2015	69.296.234	73.553.000	87.528.216	111.232.000
2016	64.872.266	66.393.000	81.500.534	78.531.000
2017	60.813.025	60.029.000	67.416.562	64.768.000
2018	61.007.000	57.984.000	61.880.000	65.095.000
2019	63.458.000	64.761.000	61.231.000	64.248.000

Στον Πίνακα 5.2. παρουσιάζονται τα καθαρά κέρδη μετά φόρων για τους τέσσερις ελληνικούς τραπεζικούς ομίλους, για την εξεταζόμενη χρονική περίοδο 2009 – 2019.

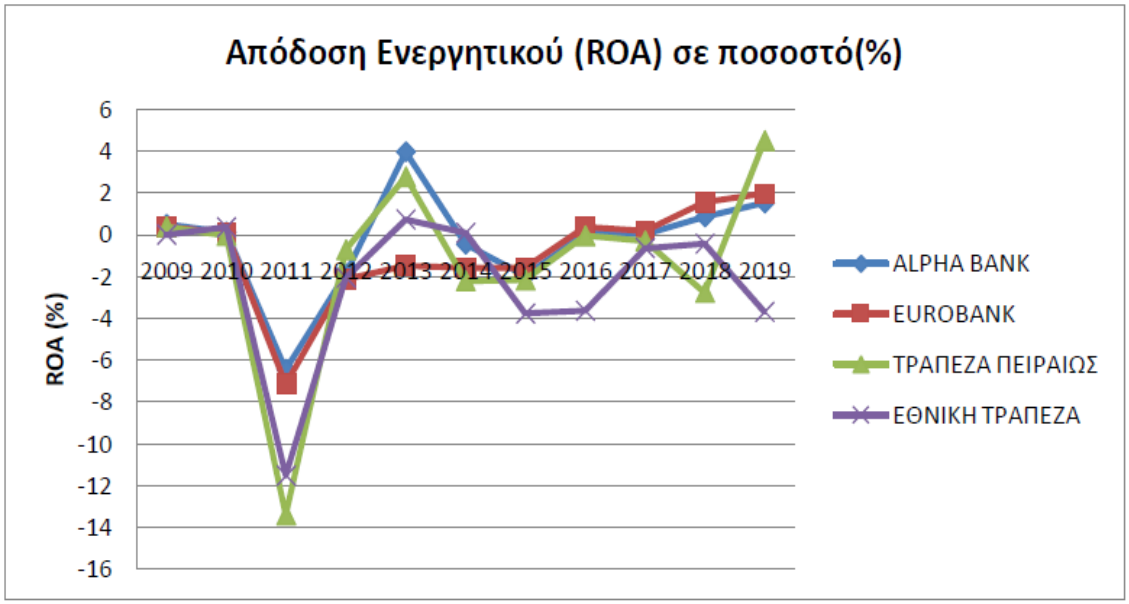
Πίνακας 5.2. Καθαρά κέρδη ή ζημίες (-) μετά φόρων				
Έτος	**ALPHA BANK**	**EUROBANK**	**ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ**	**ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ**
2009	349.077	316.000	205.629	963.345
2010	86.039	84.000.000	-21.191	440.424
2011	-3.809.949	-5.496.000	-6.618.119	-12.324.884
2012	-1.085.870	-1.440.000	-509.242	-2.143.661
2013	2.922.000	-1.139.000	2.516.000	807.000.000
2014	-330.000.000	-1.196.000	-1.972.000	106.000.000
2015	-1.371.000	-1.155.000	-1.896.000	-2.592.000
2016	42.000.000	249.000.000	-40.000.000	53.000.000
2017	21.000.000	115.000.000	-204.000.000	-163.000.000
2018	53.000.000	91.000.000	-171.000.000	-28.000.000
2019	97.000.000	127.000.000	276.000.000	-237.000.000

Επομένως, για να υπολογίσουμε το δείκτη ROA θα χρησιμοποιήσουμε τα δεδομένα των δύο παραπάνω πινάκων και οι τιμές του δείκτη απόδοσης ενεργητικού σε ποσοστό (%) παρουσιάζονται στον αμέσως ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 5.3. Απόδοση Ενεργητικού (ROA) σε ποσοστό (%)				
Έτος	**ALPHA BANK**	**EUROBANK**	**ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ**	**ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ**
2009	0,50	0,37	0,38	0, 85
2010	0,13	0,10	-0,04	0,36
2011	-6,44	-7,15	-13,41	-11,53
2012	-1,86	-2,13	-0,72	-2,05
2013	3,97	-1,49	2,77	0,73
2014	-0,45	-1,58	-2,21	0,09
2015	-1,98	-1,57	-2,17	-3,77
2016	0,07	0,38	-0,05	-3,64
2017	0,03	0,19	-0,30	-0,64
2018	0,86	1,56	-2,76	-0,43
2019	1,52	1,96	4,50	-3,69

Όπως παρατηρούμε τα έτη 2011, 2012 και 2015 ήταν από τα δυσμενέστερα για όλες τις εξεταζόμενες τράπεζες, αφού ο ROA διαμορφώθηκε σε ποσοστά με αρνητικό πρόσημο λόγω του ότι παρουσιάστηκαν ζημίες τις συγκεκριμένες χρονικές περιόδους.

Στο διάγραμμα 5.1 απεικονίζεται η απόδοση του ενεργητικού (ROA) για τις τέσσερις τράπεζες διαχρονικά:

Διάγραμμα 5.1. –Απόδοση Ενεργητικού

Από το παραπάνω διάγραμμα, συμπεραίνουμε ότι το έτος 2011 ο δείκτης ROA μειώνεται απότομα και μάλιστα τη μεγαλύτερη πτώση παρουσιάζει η Τράπεζα Πειραιώς, κάτι που φανερώνει ότι το έτος αυτό έχει ζημιωθεί περισσότερο από τις άλλες τράπεζες. Πιθανότατα, η απότομη πτώση του ROA εξηγείται από τη συμμετοχή των τεσσάρων τραπεζών το έτος εκείνο στο πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων (PSI). Η συντομογραφία PSI προκύπτει από τις αγγλικές λέξεις: Private Sector Involvement ή «Εμπλοκή του Ιδιωτικού Τομέα». Αναλυτικότερα, με αυτό τον όρο αναφερόμαστε στους πιστωτές από τον ιδιωτικό τομέα, όπως αποτελεί μια τράπεζα, μια ασφαλιστική και επενδυτική εταιρεία, ένα ασφαλιστικό ταμείο, οι οποίοι αγόρασαν ελληνικά ομόλογα και με αυτόν τον τρόπο δάνεισαν την χώρα, ενώ έκαναν δεκτή την ανταλλαγή

των ομολόγων που είχαν στην κατοχή τους με καινούρια, τα οποία είχαν μειωμένη ονομαστική αξία κατά το ήμισυ και μεγαλύτερα σε χρονική διάρκεια, δηλαδή επί των πραγμάτων να υποστούν ζημιά ή «κούρεμα».

Συγκεκριμένα, η συμμετοχή της κάθε τράπεζας στο εν λόγω πρόγραμμα είναι:

- της Εθνικής Τράπεζας 14,8 δις ευρώ,
- της Eurobank 7,7 δις ευρώ,
- της Τράπεζας Πειραιώς 7,7 δισ. ευρώ και
- της Alpha Bank 6 δις ευρώ.

Επίσης, παρατηρούμε ότι το έτος 2012 ο ROA εμφανίζει ανοδική τάση αλλά διατηρεί το αρνητικό του πρόσημο δεδομένου ότι η χρονιά εκείνη αποδείχτηκε ζημιογόνα για τις ελληνικές τράπεζες. Το πρόγραμμα PSI κόστισε πολύ στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα και αυτός ήταν ο λόγος που συνεχίσθηκε η εμφάνιση ζημιών στις συστημικές τράπεζες. Επίσης, το Μάρτιο του ίδιου έτους έλαβε τέλος το συγκεκριμένο πρόγραμμα με τη συμμετοχή των ελληνικών τραπεζών σε ομόλογα και ομολογιακά δάνεια αξίας σχεδόν 50 δις ευρώ. Ωστόσο, η βοήθεια των τραπεζών αποδείχτηκε ιδιαίτερα δαπανηρή για αυτές, καθώς εμφάνισαν ζημίες αξίας σχεδόν 38 δις ευρώ, που οφείλεται από τη μια πλευρά στο γεγονός ότι συμμετείχαν στο PSI, αλλά και στη μειωμένη αποτίμηση των νέων ομολόγων που αποδέχτηκαν από το Δημόσιο με βάση την τρέχουσα τιμή τους *(Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2013).*

Τέλος, υψηλότερα επίπεδα στο δείκτη ROA εμφανίζει η Alpha Bank το έτος 2013 και η Τράπεζα Πειραιώς το 2019. Τα υπόλοιπα έτη οι διακυμάνσεις στα επίπεδα του δείκτη ROA είναι πιο ομαλές.

2. Απόδοση Ιδίων Κεφαλαίων (ROE- Return on Equity)

Ο δείκτης αυτός είναι ιδιαίτερα σπουδαίος για την πληροφόρηση των μετόχων, γιατί υπολογίζει την απόδοση των επενδυμένων κεφαλαίων της επιχείρησης. Ένας επενδυτής, θα προτιμήσει ένα δείκτη ROE με υψηλή τιμή, αφού ο δείκτης αυτός υπολογίζει το ποσοστό στο οποίο τα στελέχη της διοίκησης μπορούν να μετατρέψουν επιτυχώς τα κεφάλαια που επένδυσαν οι ιδιοκτήτες σε κερδοφόρα στοιχεία για την τράπεζα. Ο ROE μπορεί να υπολογιστεί με τον ακόλουθο τύπο:

Απόδοση ιδίων κεφαλαίων (ROE) = Καθαρά Κέρδη μετά φόρων / Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων

Ο δείκτης αυτός μπορεί να διαχωριστεί σε τρεις επιμέρους δείκτες ως εξής:

ROE = (Καθαρά Κέρδη / Σύνολο Εσόδων) x (Σύνολο Εσόδων / Σύνολο Ενεργητικού) x (Σύνολο Ενεργητικού / Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων)

Το πρώτο συνθετικό του δείκτη ROE ονομάζεται δείκτης **περιθωρίου κέρδους** και αποτυπώνει πόσο ικανή είναι η διοίκηση στον έλεγχο των εξόδων της ως προς ένα δεδομένο ύψος εσόδων. Το δεύτερο συνθετικό είναι ο **δείκτης εκμετάλλευσης του ενεργητικού** και φανερώνει πόσο ικανή είναι η διοίκηση στην αποτελεσματική χρήση του ενεργητικού της προκειμένου να πραγματοποιήσει έσοδα. Το τρίτο συνθετικό είναι ο **πολλαπλασιαστής ιδίων κεφαλαίων ή ο δείκτης χρηματοοικονομικής μόχλευσης**. Όσο πιο μεγάλος είναι ο ROE, τόσο μεγαλύτερη είναι η χρήση των ξένων κεφαλαίων από την τράπεζα. Το ύψος της χρηματοοικονομικής μόχλευσης επιδράει με θετικό πρόσημο στην απόδοση που έχουν τα ίδια κεφάλαια, αλλά ταυτόχρονα ο χρηματοοικονομικός κίνδυνος αυξάνεται *(Νούλας, 1999)*.

Επομένως, από τον παραπάνω τύπο παρατηρούμε ότι οι δείκτες ROA και ROE συσχετίζονται μεταξύ τους και με τη χρηματοοικονομική μόχλευση. Συγκεκριμένα, πολλαπλασιάζοντας το δείκτη ROA με τον πολλαπλασιαστή ιδίων κεφαλαίων μας δίνει το δείκτη ROE:

ROA x (Ενεργητικό Τράπεζας / Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων) = (Καθαρό Κέρδος μετά φόρων) / (Σύνολο Ενεργητικού της Τράπεζας) x (Ενεργητικό Τράπεζας / Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων) = (Καθαρό Κέρδος μετά φόρων) / (Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων) = ROE *(Cecchetti et al., 2019)*.

Επομένως, από τα παραπάνω μπορούμε να συνοψίσουμε ότι ο ROE εξαρτάται από τις ακόλουθες τρεις σχέσεις:

- πόσο ικανή είναι η διοίκηση στην αποτελεσματική χρήση των πόρων της
- πόσο ικανή είναι η διοίκηση στον έλεγχο των εξόδων της
- το βαθμό χρηματοοικονομικής μόχλευσης

Προφανώς, όσο μεγαλύτερο το ποσοστό της μόχλευσης τόσο πιο μεγάλη και η τιμή του δείκτη ROE. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι οι αναλυτές θέλουν να γνωρίζουν το στοιχείο εκείνο που επηρεάζει και διαμορφώνει την τελική τιμή του δείκτη ROE.

Για να εξετάσουμε την πορεία του ROE για την χρονική περίοδο 2009 - 2019, παραθέτουμε τα οικονομικά στοιχεία που συλλέξαμε από τους ισολογισμούς των τραπεζών και από το ελληνικό τραπεζικό σύστημα από την ιστοσελίδα της *Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών (ΕΕΤ) (2020).*

Στον Πίνακα 5.4. παρουσιάζεται το σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων για τους τέσσερις ελληνικούς τραπεζικούς ομίλους, για την εξεταζόμενη δεκαετία 2009 – 2019.

Πίνακας 5.4. Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων

Έτος	ALPHA BANK	EUROBANK	ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
2009	5.973.359	6.314.000	3.614.235	8.500.000
2010	5.783.934	6.094.000	3.273.732	10.905.533
2011	1.966.248	875.000	-1.939.838	-253.017
2012	772.611	-655.000	-2.315.505	-1.887.563
2013	8.367.735	4.523.000	8.542.899	7.874.000
2014	7.706.550	6.304.000	7.322.242	10.466.000
2015	9.054.336	7.132.000	10.020.526	9.824.000
2016	9.113.413	7.355.000	9.823.738	7.587.000
2017	9.626.691	7.150.000	9.544.198	7.379.000
2018	8.143.000	5.031.000	7.506.000	5.638.000
2019	8.476.000	6.667.000	7.773.000	5.259.000

Στον πίνακα που εμφανίζεται παραπάνω βλέπουμε ότι η πορεία που έχουν τα ίδια κεφάλαια είναι πτωτική και για τις 4 τράπεζες το χρονικό διάστημα 2010-2012. Η πτώση αυτή στα ίδια κεφάλαια οφείλεται στο γεγονός ότι οι τράπεζες συμμετείχαν στο πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου (PSI). Υπήρξε αρνητική επιρροή του προγράμματος επί των οικονομικών αποτελεσμάτων και των ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών. Στη συνέχεια, το έτος 2013 παρατηρείται άνοδος των ιδίων κεφαλαίων για όλες τις τράπεζες, κάτι που ήταν αναμενόμενο επειδή τότε

ανακεφαλαιοποιήθηκαν πλήρως και οι τέσσερις συστημικές τράπεζες. Έτσι, το έτος 2013, οι τέσσερις συστημικές τράπεζες επανέφεραν σε ικανοποιητικά επίπεδα την κεφαλαιακή τους επάρκεια.

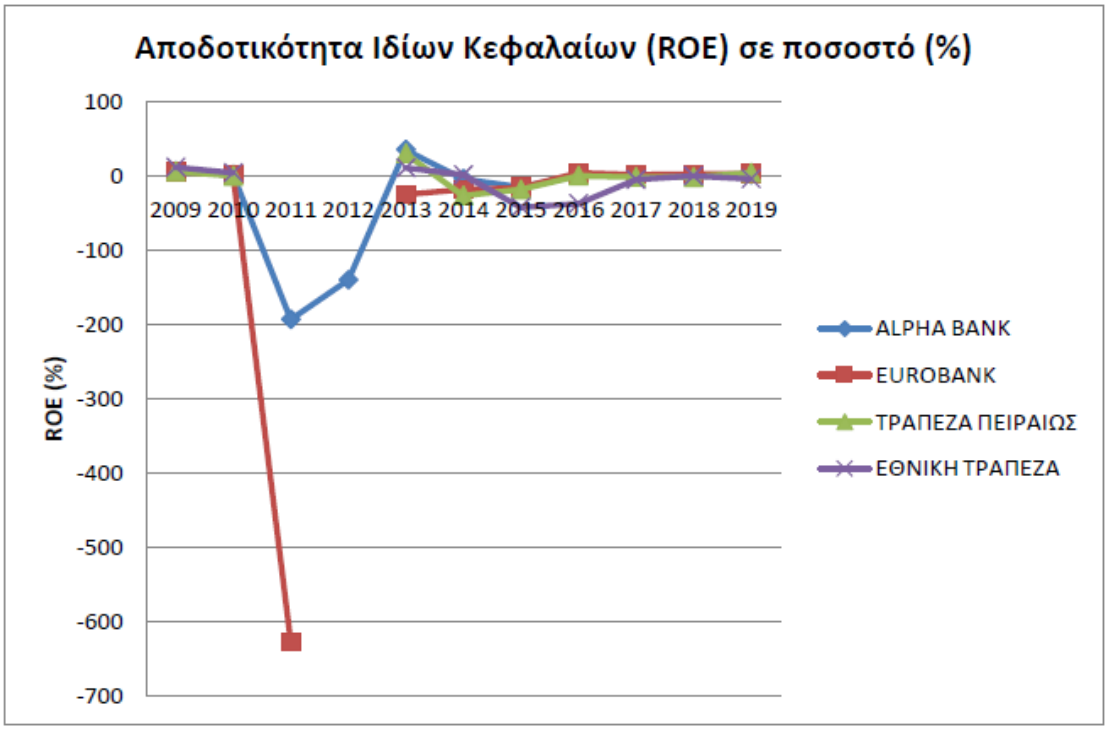
Επομένως, για να υπολογίσουμε το δείκτη ROE θα χρησιμοποιήσουμε τα δεδομένα του παραπάνω πίνακα και του πίνακα 5.2. **Καθαρά κέρδη ή ζημίες (-) μετά φόρων** και οι τιμές του δείκτη απόδοσης των Ιδίων Κεφαλαίων σε ποσοστό (%) παρουσιάζονται στον αμέσως ακόλουθο πίνακα 5.5.

Πίνακας 5.5. Αποδοτικότητα Ιδίων Κεφαλαίων (ROE) σε ποσοστό (%)

Έτη	ALPHA BANK	EUROBANK	ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
2009	5,84	5	5,69	11,33
2010	1,49	1,38	-0,65	4,04
2011	-193,77	-628,11	-	-
2012	-140,55	-	-	-
2013	34,92	-25,58	29,8	10,25
2014	-4,28	-18,97	-26,93	1,01
2015	-15,15	-16,19	-18,92	-42,73
2016	0,46	3,39	-0,41	-37,7
2017	0,22	1,61	-2,14	-5,58
2018	0,65	1,80	-2,27	-0,49
2019	1,14	1,90	3,55	-4,50

Στον παραπάνω πίνακα τα κενά κελιά συμβολίζουν τις χρονιές στις οποίες τα ύψος των ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών σημείωσαν αρνητικό πρόσημο και συνεπώς δεν καθίσταται δυνατός ο υπολογισμός του δείκτη ROE. Το αρνητικό πρόσημο των ιδίων κεφαλαίων εκφράζεται από την απώλεια κεφαλαίων, η οποία προήλθε από την μείωση της ονομαστικής αξίας στα ομόλογα της Ελλάδας το έτος 2011. Παρατηρούμε ότι το ισχυρότερο πλήγμα έλαβαν η Alpha Bank και η Eurobank παρουσιάζοντας μεγάλες αρνητικές τιμές του δείκτη ROE. Ακόμα, διαπιστώθηκε ότι ο αριθμοδείκτης ROE της Eurobank συνέχισε την αρνητική του πορεία και το έτος 2013, ενώ οι άλλες τρεις τράπεζες σημείωσαν θετικά αποτελέσματα.

Στο διάγραμμα 5.2 απεικονίζεται η εξέλιξη της αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων διαχρονικά για τις τέσσερις τράπεζες:

Διάγραμμα 5.2 – Αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων

Διαπιστώνουμε ότι το 2009 και το 2010 ο ROE διαμορφώνεται σε σχεδόν όμοια επίπεδα για τις εξεταζόμενες τράπεζες. Ακολούθως, τα έτη 2011 και 2012 η ευθεία που συμβολίζει το δείκτη ROE διακόπτεται για τις Τράπεζες Πειραιώς και Εθνική, ενώ το έτος 2012 γίνεται ο υπολογισμός του ROE μόνο για την Alpha Bank. Καθώς προαναφέρθηκε, δεν κατέστη δυνατός ο υπολογισμός του δείκτη λόγω του αρνητικού πρόσημου των ιδίων κεφαλαίων. Στη συνέχεια, το 2013 και έπειτα σημειώνεται μια ομαλή πορεία του δείκτη ROE για τις 4 εξεταζόμενες τράπεζες, με τον δείκτη της Τράπεζας Alpha Bank να λαμβάνει τη μεγαλύτερη τιμή του (34,92%) για το έτος 2013.

3. Καθαρό περιθώριο Επιτοκίου (NIM - Net Interest Margin)

Ένα ακόμη μέτρο για την κερδοφορία μιας τράπεζας είναι το ύψος των καθαρών εσόδων από τόκους. Τα καθαρά έσοδα από τόκους εκφράζονται επίσης ως το ποσοστό του συνόλου του ενεργητικού που αποδίδει μια ποσότητα που ονομάζεται καθαρό επιτοκιακό περιθώριο. Αυτή είναι η διαφορά επιτοκίου της τράπεζας ανάμεσα σε αυτό το επιτόκιο που λαμβάνεται από τα περιουσιακά στοιχεία και σε αυτό που καταβάλλεται για τις υποχρεώσεις.

Ο δείκτης NIM υπολογίζει το ύψος του καθαρού τραπεζικού εισοδήματος το οποίο προκύπτει μέσω των τόκων και των κερδοφόρων στοιχείων από το ενεργητικό μιας τράπεζας. Τα κερδοφόρα στοιχεία μίας τράπεζας ορίζονται ως εξής:

Ενεργητικό – [ταμείο + διαθέσιμα στην Κεντρική Τράπεζα + τα επενδυτικά ενσώματα περιουσιακά στοιχεία (Ακίνητα Επενδύσεων) + ενσώματες ακινητοποιήσεις (άυλα και ενσώματα περιουσιακά στοιχεία)].

Ο τύπος του καθαρού περιθωρίου επιτοκίου εκφράζεται από το κλάσμα, όπου ο αριθμητής είναι η διαφορά από τα έσοδα των τόκων και τα έξοδα των τόκων και παρονομαστής είναι τα κερδοφόρα στοιχεία του ενεργητικού, δηλαδή:

Καθαρό περιθώριο επιτοκίου (NIM) = (Έσοδα τόκων – Έξοδα τόκων) / Κερδοφόρα Στοιχεία Ενεργητικού

Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι τράπεζες διαμεσολαβούν στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, αφού δέχονται καταθέσεις αποδίδοντας τόκο και χορηγούν δάνεια εισπράττοντας τόκο, είναι επιτακτική η αποτελεσματική διαχείριση της διαφοράς μεταξύ των εσόδων και των εξόδων από τα επιτόκια. Επομένως, ένας θετικός δείκτης NIM δίνει τη δυνατότητα σε μια τράπεζα να καλύψει τα έξοδα που δεν προέρχονται από τα επιτόκια, ενώ, αντιθέτως, εάν ο δείκτης NIM είναι αρνητικός για μεγάλο χρονικό διάστημα, τότε ορισμένα μόνο τραπεζικά ιδρύματα θα επιβιώσουν. Επιπλέον, ο δείκτης NIM μπορεί να δώσει σημαντικές πληροφορίες για τη δραστηριότητα της τράπεζας και τη διοίκησή της, αφού μία καλά διοικούμενη τράπεζα έχει υψηλά επίπεδα καθαρών εσόδων από τόκους και ένα υψηλό καθαρό περιθώριο επιτοκίου.

Επίσης, το καθαρό επιτοκιακό περιθώριο είναι ένα μέτρο προσαρμοσμένο στο μέλλον καθώς, πέρα της τρέχουσας κερδοφορίας, δείχνει και τη μελλοντική αφού τα

πιο πολλά δάνεια της τράπεζας αναμένεται να αποπληρωθούν. Επομένως, εάν το καθαρό περιθώριο επιτοκίου της τράπεζας δείχνει σημάδια βελτίωσης σήμερα, τότε πιθανότατα η μελλοντική κερδοφορία της τράπεζας θα βελτιωθεί επίσης *(Cechetti et.al, 2019).*

Η επιθυμητή τιμή του δείκτη NIM προσεγγίζει το 2%, καθώς έτσι εξασφαλίζεται υψηλό περιθώριο κέρδους για τα τραπεζικά ιδρύματα. Επιπλέον, κατά τον *Viverita (2008),* όταν ο δείκτης NIM πλησιάζει το 4%, τότε ένα τραπεζικό ίδρυμα χαρακτηρίζεται ως υγιές.

Στον πίνακα 5.6. απεικονίζονται τα ποσοστά του δείκτη NIM για τις τέσσερις τράπεζες την περίοδο 2009 – 2019, τα οποία συλλέξαμε από τις ετήσιες οικονομικές εκθέσεις των τραπεζών:

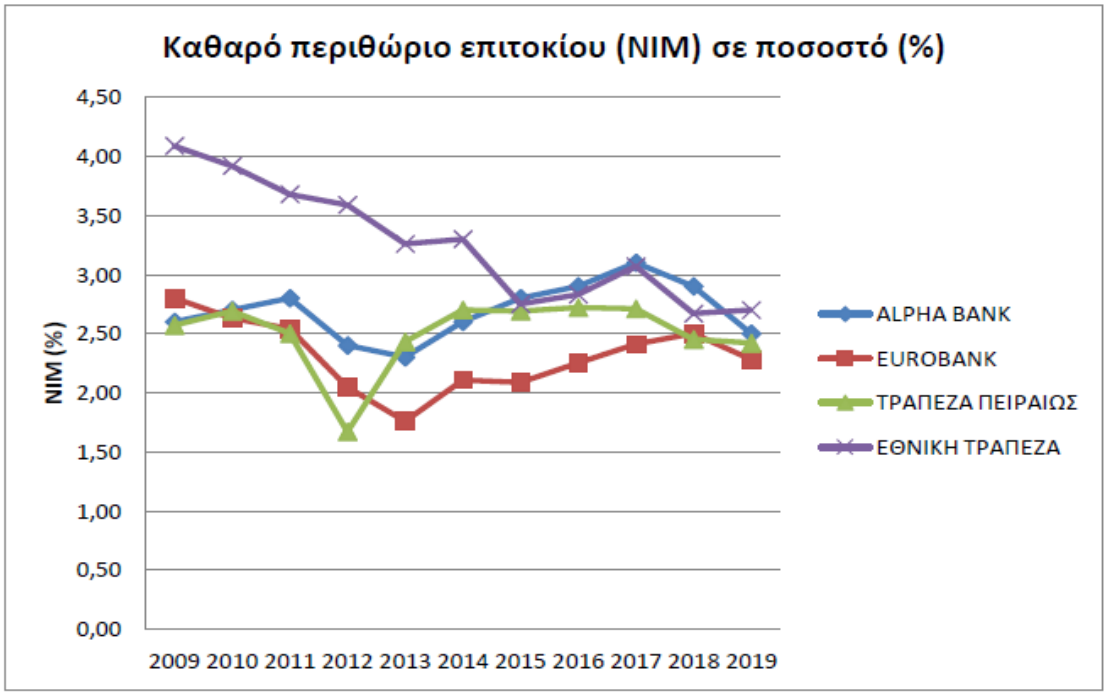
Πίνακας 5.6. Καθαρό περιθώριο επιτοκίου (NIM)

Έτος	ALPHA BANK	EUROBANK	ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
2009	2,60%	2,80%	2,57%	4,09%
2010	2,70%	2,63%	2,69%	3,92%
2011	2,80%	2,54%	2,50%	3,68%
2012	2,40%	2,05%	1,67%	3,59%
2013	2,30%	1,76%	2,43%	3,26%
2014	2,60%	2,11%	2,70%	3,30%
2015	2,80%	2,09%	2,69%	2,75%
2016	2,90%	2,25%	2,72%	2,83%
2017	3,10%	2,41%	2,71%	3,07%
2018	2,9%	2,5%	2,45%	2,67%
2019	2,5%	2,28%	2,42%	2,70%

Από τον παραπάνω πίνακα, συμπεραίνουμε ότι οι μεταβολές του δείκτη NIM μεταξύ των ετών είναι μικρές. Επίσης, η θετική τιμή του δείκτη μας δείχνει την αποδοτική χρήση των κεφαλαίων από τις τράπεζες, αλλά και ότι τα έσοδα από τους τόκους είναι υψηλότερα από τα έξοδα από τους τόκους.

Ακόμα, συμπεραίνουμε ότι η Eurobank εμφανίζει το πιο χαμηλό ποσοστό του δείκτη NIM, στα περισσότερα έτη που εξετάζουμε. Επιπρόσθετα, το έτος 2012 η Πειραιώς εμφανίζει το πιο χαμηλό ποσοστό του δείκτη NIM, το οποίο ίσως μπορεί να αποδοθεί

στο γεγονός ότι το ενεργητικό της τράπεζας αυξήθηκε, καθώς η Τράπεζα Πειραιώς εξαγόρασε την Αγροτική Τράπεζα το έτος εκείνο *(Τράπεζα της Ελλάδος, 2020).*

Διάγραμμα 5.3 – Καθαρό περιθώριο επιτοκίου (%)

Παρατηρούμε από το παραπάνω διάγραμμα ότι τα έτη 2009 έως 2014 η Εθνική Τράπεζα εμφανίζει πιο υψηλές τιμές του δείκτη NIM από τις υπόλοιπες, κάτι το οποίο δείχνει ότι, είτε οι άλλες εξεταζόμενες τράπεζες εμφάνισαν πιο υψηλό κερδοφόρο ενεργητικό, είτε ότι η Εθνική Τράπεζα είχε πιο υψηλό κόστος χρηματοδότησης των επενδύσεών της την περίοδο εκείνη. Στη συνέχεια των ετών παρατηρούμε ότι η Alpha Bank εμφανίζει τα πιο υψηλά επίπεδα του δείκτη NIM, τα οποία, ωστόσο, είναι πολύ κοντά με εκείνα της Εθνικής Τράπεζας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ – ΟΙΚΟΝΟΜΕΤΡΙΚΟ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ

6.1. Πρόταση Εμπειρικής Μελέτης

Στη συγκεκριμένη διπλωματική εργασία, η οποία διεξάγει μελέτη της κερδοφορίας για τις ελληνικές συστημικές τράπεζες, γίνεται η προσπάθεια μιας εμπειρικής οικονομετρικής έρευνας ώστε να εμπλουτιστεί η υπάρχουσα βιβλιογραφία. Σκοπός της παρούσας ενότητας είναι να διερευνήσει τους προσδιοριστικούς παράγοντες της κερδοφορίας των εξεταζόμενων τραπεζικών ιδρυμάτων με δεδομένα της περιόδου 2009-2019, καθώς και να εξετάσει την επίδραση των capital controls, που έλαβαν χώρα το 2015, στην κερδοφορία τους.

Για να επιτευχθεί αυτό θα χρησιμοποιήσουμε την πολυμεταβλητή ανάλυση παλινδρόμησης (multivariate regression analysis), όπου θα εξετάσουμε εάν υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα σε 2 ή περισσότερες μεταβλητές με σκοπό να προβλέψουμε τις τιμές της μελετώμενης μεταβλητής μέσω των τιμών των άλλων μεταβλητών. Στο υπόδειγμα παλινδρόμησης υπάρχουν 2 ειδών μεταβλητές: οι ανεξάρτητες ή επεξηγηματικές μεταβλητές (independent, explanatory variables) και οι εξαρτημένες ή απόκρισης (dependent, response variables) *(Χρήστου, 2004).*

Για την παρούσα έρευνα δημιουργήθηκε ένα πολλαπλό γραμμικό μοντέλο που βασίστηκε στο μοντέλο παλινδρόμησης του άρθρου των *Χ. Σταϊκούρα και Μ. Στέλιαρου (1999)* ως προς τη δομή αλλά επιλέχθηκαν διαφορετικές μεταβλητές προς ανάλυση. Η εξαρτημένη μεταβλητή απεικονίζει την κερδοφορία (ROA) και στις ανεξάρτητες μεταβλητές περιλαμβάνονται τόσο χαρακτηριστικά των τραπεζών (bank specific) όσο και εξωγενείς παράγοντες του μακροοικονομικού περιβάλλοντος (macroeconomic determinants).

Παρακάτω παρατίθεται ο τύπος για το οικονομετρικό μοντέλο που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα εμπειρική μελέτη:

$$\mathbf{F(x) = a + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 + \beta_3 x_3 + \beta_4 x_4 + \beta_5 x_5 + \beta_6 x_6 + \beta_7 D_7 + \beta_8 x_8 + \varepsilon}$$

Όπου F(x) η εξαρτημένη μεταβλητή της κερδοφορίας (ROA), a ο σταθερός όρος, x_1 η Κεφαλαιακή Επάρκεια, x_2 το Σύνολο Ενεργητικού, x_3 το ΑΕΠ, x_4 ο ρυθμός Πληθωρισμού, x_5 ο Κίνδυνος Ρευστότητας και x_6 το ποσοστό ανεργίας. Η

ψευδομεταβλητή D_7 μοντελοποιεί τα δεδομένα των 4 τραπεζών για το έτος 2015, δηλαδή $D_7=1$ για το 2015 και $D_7=0$ για τα υπόλοιπα έτη. Τέλος, η μεταβλητή x_8 αναφέρεται στο έτος των μετρήσεων των δεδομένων, ενώ με ε συμβολίζεται ο διαταρακτικός όρος.

Σημειώνουμε ότι με τον όρο ψευδομεταβλητές ή δίτιμες μεταβλητες (binary variables) εννοούμε τις μεταβλητές εκείνες που παίρνουν δύο μονάχα τιμές, δηλαδή πιο συχνά τις τιμές 0 και 1. Οι ψευδομεταβλητές χρησιμοποιούνται για κατηγοριοποιηθούν τα δεδομένα βάση κάποιου ποιοτικού χαρακτηριστικού, π.χ. το φύλο (άνδρες, γυναίκες) *(Βάμβουκας, 2007)*. Στη περίπτωση μας αναφερόμαστε στο έτος 2015.

Επομένως, στο παρόν οικονομετρικό μοντέλο υπάρχουν 8 ανεξάρτητες μεταβλητές. Αναλυτικότερα, τρεις (x_3=ΑΕΠ, x_4=Ρυθμός Πληθωρισμού και x_6=Ποσοστό Ανεργίας.) προέρχονται από το μακροοικονομικό περιβάλλον, άλλοι τρεις (x_1=Κεφαλαιακή Επάρκεια, x_2=Σύνολο Ενεργητικού και x_5=Κίνδυνος Ρευστότητας) από τα τραπεζικά αποτελέσματα, ενώ έγινε η χρήση της ψευδομεταβλητής (dummy variable) για τα δεδομένα του έτους 2015 των 4 Τράπεζών (Εθνική, Πειραιώς, Eurobank και Alpha Bank), καθώς και της ερμηνευτικής μεταβλητής του χρόνου.

Έτσι, ο σκοπός του οικονομετρικού υποδείγματος είναι να εξετάσει την επίδραση των Capital controls το έτος 2015 στην κερδοφορία των τραπεζών, όπως και να ερευνήσει την σχέση της κερδοφορίας με τις ανεξάρτητες μεταβλητές. Να σημειώσουμε ότι ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η εξέταση των μεταβλητών που αφορούν το μακροοικονομικό περιβάλλον, καθώς αυτό αναμένεται να έχει επίδραση σε όλα τα τραπεζικά ιδρύματα και τις επιχειρήσεις.

6.2 Μεθοδολογία Υποδείγματος – Δεδομένα Panel

Το Υπόδειγμα που χρησιμοποιούμε στην παρούσα μελέτη είναι το Υπόδειγμα Σωρευτικής Παλινδρόμησης (Pooled OLS) με την μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων, χρησιμοποιώντας δεδομένα panel (panel data) στο οικονομετρικό πρόγραμμα Gretl. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιήθηκαν 44 παρατηρήσεις, δηλαδή συμπεριλήφθηκαν 4 διαστρωματικές μονάδες (Τράπεζες) με μέγεθος χρονοσειράς 11 (έτη) για την επίδραση των παραγόντων (ανεξάρτητες μεταβλητές) στην εξαρτημένη μεταβλητή της

κερδοφορίας (ROA).

Τα δεδομένα panel (panel data ή longitudinal data) αποτελούν στατιστικά στοιχεία που εκφράζουν μια διαστρωματική μονάδα (cross section unit) διαχρονικά, δηλαδή είναι ο συνδυασμός χρονολογικών σειρών και διαστρωματικών στοιχείων, έτσι ώστε για κάθε στατιστική μονάδα (όπως τράπεζα, χώρα, επιχείρηση, νοικοκυριό κτλ) να έχουμε δεδομένα χρονολογικών σειρών. Με την πάροδο του χρόνου, όλο και πιο πολλές οικονομετρικές αναλύσεις πραγματοποιούνται χρησιμοποιώντας δεδομένα panel *(Χατζηνικολάου Δ., 2002).*

Στο παρόν οικονομετρικό μοντέλο, τη διαστρωματική μονάδα αποτελούν οι τέσσερις ελληνικές συστημικές τράπεζες **(n=4)** και τα δεδομένα panel συνιστούν τα στοιχεία από τους προαναφερόμενους παράγοντες που εξετάζεται εάν επηρεάζουν την κερδοφορία των τραπεζών για το διάστημα 2009 - 2019 **(T=11 έτη)**. Άρα, συνολικά έχουμε **n x T = 44** παρατηρήσεις για κάθε προσδιοριστικό παράγοντα.

Προκειμένου να εκτιμηθεί μία συνάρτηση παλινδρομήσεως, γίνονται υποθέσεις σχετικά με τον σταθερό όρο (intercept), τους συντελεστές β (ή αλλιώς τις κλίσεις της ευθείας), και το τυπικό σφάλμα (error term). Το σημαντικότερο στοιχείο μιας μελέτης που χρησιμοποιεί panel data είναι ότι υπάρχει αυτόματη συμπερίληψη των μεταβολών των μεταβλητών κατά των σχεδιασμό της μελέτης.

Ένα υπόδειγμα με δεδομένα panel διαφοροποιείται από ένα υπόδειγμα με δεδομένα από χρονολογικές σειρές, λόγω της διπλής διάστασης που έχουν οι μεταβλητές, δηλαδή στην περίπτωση των δεδομένων πάνελ οι μεταβλητές έχουν διπλό δείκτη, όπου ο ένας δείκτης υποδηλώνει τη χρονική και ο άλλος τη στατιστική μονάδα από την οποία προέρχεται η παρατήρηση *(Χατζηνικολάου Δ., 2002).*

Επιπλέον, χρησιμοποιώντας το Hausman Test, διαπιστώθηκε ότι καταλληλότερη μέθοδος στη παρούσα παλινδρόμηση είναι εκείνη των τυχαίων επιδράσεων (random effects), καθώς, όπως βλέπουμε στον παρακάτω πίνακα, αποδεχόμαστε την μηδενική υπόθεση ότι οι εκτιμητές GLS είναι συνεπείς (p – value > 0,05).

Στο σημείο αυτό αναφέρεται ότι η μέθοδος των τυχαίων επιδράσεων υποστηρίζει την θεωρία της τυχαίας διαφοροποίησης ανάμεσα στις οντότητες και η διαφοροποίηση αυτή δεν σχετίζεται με τα χαρακτηριστικά των οντοτήτων, δηλαδή τους παλινδρομητές.

Πλεονέκτημα της μεθόδου των τυχαίων επιδράσεων αποτελεί το γεγονός ότι δύναται να γίνει η συμπερίληψη στο υπόδειγμα μεταβλητών που δεν μεταβάλλονται στο χρόνο (π.χ. τράπεζα). Αντιθέτως, σε παλινδρόμηση σταθερών επιδράσεων, οι μεταβλητές που δεν αλλάζουν στο χρόνο δεν δύναται να παλινδρομηθούν.

Hausman έλεγχος - Μηδενική υπόθεση: Οι εκτιμητές GLS είναι συνεπείς

Ασυμπτωτική στατιστική ελέγχου: χ-τετρ.(4) = 1,90002 με p-τιμή = 0,754141

Οι περισσότερες από τις εργασίες που έχουν πραγματοποιηθεί στο παρελθόν, σχετικά με την εξέταση της κερδοφορίας των τραπεζικών ιδρυμάτων, κάνουν χρήση της μεθόδου της γραμμικής πολλαπλής παλινδρομήσεως (multiple regression) ώστε να εκτιμηθούν οι προσδιοριστικοί παράγοντες που διαμορφώνουν την κερδοφορία των τραπεζών. Προκειμένου να εκτιμηθούν οι παράμετροι της παλινδρομήσεως του υποδείγματος γίνεται η χρήση της μεθόδου των ελαχίστων τετραγώνων (least square method). Η στοχαστική μεταβλητή (υπόλοιπα – residuals) καλύπτει τη στοχαστικότητα του υποδείγματος, δεδομένου ότι δεν είναι δυνατόν να συμπεριληφθούν σε ένα οικονομετρικό μοντέλο όλοι οι προσδιοριστικοί παράγοντες της συμπεριφοράς κάποιου οικονομικού φαινομένου *(Σταϊκούρας κ.α., 1999).*

Για την παρούσα εμπειρική μελέτη έγινε η χρήση δεδομένων που συλλέχθηκαν από τις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις των τεσσάρων τραπεζικών ιδρυμάτων και από την ιστοσελίδα της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών για την εξεταζόμενο χρονικό διάστημα 2009 – 2019, τα οποία παρουσιάζονται στο τέλος της διπλωματικής εργασίας στα παραρτήματα. Αναφορικά με τα δεδομένα για το μακροοικονομικό περιβάλλον, αυτά συλλέχθηκαν από την ιστοσελίδα της *Τράπεζας της Ελλάδος (Bank of Greece) (2020)* και από την ιστοσελίδα της *Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ) (2020),* τα οποία επίσης παρουσιάζονται στο τέλος της διπλωματικής εργασίας.

Στο οικονομετρικό υπόδειγμα έγινε η επιλογή της εξαρτημένης μεταβλητής **ROA (Return on Assets)** αφού αυτή δείχνει την ικανότητα της διοικήσεως να δημιουργήσει κέρδος μέσω των περιουσιακών της στοιχείων της τράπεζας. Ακόμα, ο ROA αποτυπώνει το ύψος των κερδών που αποκτάει η τράπεζα για κάθε ευρώ από το ενεργητικό της. Τέλος, ο ROA θεωρείται ως ο βασικότερος αριθμοδείκτης εάν θέλουμε

να αξιολογήσουμε και να μετρήσουμε την κερδοφορία των τραπεζών και χρησιμοποιείται ευρέως στις εμπειρικές μελέτες *(Dietrich & Wanzenried, 2009).*

Ακολούθως, παρακάτω παρουσιάζονται οι **ανεξάρτητες μεταβλητές** του υποδείγματος:

- Κεφαλαιακή Επάρκεια (x_1)
- Σύνολο Ενεργητικού (x_2)
- ΑΕΠ (x_3)
- Ρυθμός Πληθωρισμού (x_4)
- Κίνδυνος Ρευστότητας (x_5)
- Ποσοστό Ανεργίας (x_6)
- Έτος 2015 (η ψευδομεταβλητή D_7 για τα δεδομένα των 4 τραπεζών Εθνική, Πειραιώς, Eurobank και Alpha bank για το έτος 2015)
- Έτος (x_8)

ως προς την επίδρασή τους στην εξαρτημένη μεταβλητή ROA.

Πιο αναλυτικά, η υπόθεση που εξετάσθηκε είναι:

H_0 : οι ανεξάρτητες μεταβλητές **δεν** επηρεάζουν την κερδοφορία
H_1 : οι ανεξάρτητες μεταβλητές επηρεάζουν την κερδοφορία

Ως **δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας** ή **δείκτης κεφαλαίου** μιας τράπεζας, χρησιμοποιείται η αναλογία: Ίδια Κεφάλαια / Συνολικά Στοιχεία Ενεργητικού. Οι τράπεζες με υψηλότερο δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας θεωρούνται ασφαλέστερες συγκριτικά με τις τράπεζες που έχουν αντίστοιχα χαμηλότερο δείκτη. Επίσης, η αύξηση της κεφαλαιακής δομής οδηγεί στην αυξημένη ικανότητα μιας τράπεζας να απορροφάει μη αναμενόμενες ζημίες. Επιπλέον, μια τράπεζα με υψηλό δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας, θεωρείται ασφαλής από την αγορά και τους καταθέτες, με αποτέλεσμα να αυξάνονται οι καταθέσεις. Έτσι, επέρχεται μείωση του εξωτερικού κόστους χρηματοδότησής της και, συνεπώς, αύξηση των κερδών της τράπεζας *(A. Dietrich and G. Wanzenried, 2010).*

Το **Σύνολο του Ενεργητικού** εκφράζει το μέγεθος της τράπεζας, ώστε να γίνει η κατάταξη της σε μικρή, μεσαία ή μεγάλη και συσχετίζεται με τις οικονομίες κλίμακας της αγοράς. Κατά τον *Alexiou (2009)* και τον *Scott (2011)* το Σύνολο του Ενεργητικού επηρεάζει θετικά τον δείκτη ROA, αφού μια μεγάλη τράπεζα μπορεί να αυξήσει το

κεφάλαιο της φθηνότερα και έτσι τείνει να εμφανίζει μεγαλύτερα επίπεδα κερδοφορίας συγκριτικά με μια μικρότερη τράπεζα.

Μία μεταβολή στο **ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν)** προβλέπεται να έχει αντίστοιχο αποτέλεσμα επί της κερδοφορίας των τραπεζικών ιδρυμάτων, όσον αφορά τη συσχέτιση ανάμεσα στην οικονομική ανάπτυξη και στον χρηματοπιστωτικό κλάδο *(Demirguc-Kunt et al., 1999).* Άρα, αναμένεται η ύπαρξη μιας θετικής σχέσης ανάμεσα στη κερδοφορία μιας τράπεζας και στην αύξηση του ΑΕΠ.

Η μεταβολή του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή ετησίως αποτελεί τον **ρυθμό μεταβολής του πληθωρισμού** και μπορεί να πάρει είτε θετικό είτε αρνητικό πρόσημο. Αν υπάρχει ευελιξία στην αναπροσαρμογή των επιτοκίων μίας τράπεζας όταν μεταβάλλεται ο πληθωρισμός, τότε υπάρχει αύξηση της κερδοφορίας των τραπεζών. Αυτό, βέβαια, προϋποθέτει γρηγορότερο ρυθμό αύξησης των κερδών από εκείνον που έχουν τα κόστη, δηλαδή να υπάρχει μεγαλύτερη ανατιμολόγηση των δανείων από εκείνη των καταθέσεων *(Kasman et al., 2010).* Επίσης, όταν αυξάνεται ο πληθωρισμός τότε αυξάνεται και το ασφάλιστρό του και, προκειμένου να γίνει μετριασμός αυτή της αύξησης, τα τραπεζικά ιδρύματα οδηγούνται σε αύξηση του καθαρού επιτοκιακού περιθωρίου *(Lopez E. et al., 2011).* Αντιθέτως, εάν ο πληθωρισμός μεταβάλλεται πολύ γρήγορα και υψηλά, εκτός των μακροοικονομικών προβλέψεων, τότε υπάρχει αρνητική σχέση με την κερδοφορία.

Το **επίπεδο ανεργίας** υπολογίζεται ποσοστιαία ως προς το σύνολο του ανθρώπινου δυναμικού που αναζητάει εργασία και η επίδρασή του στην κερδοφορία μπορεί να είναι είτε θετική είτε αρνητική. Όταν αυξάνεται το μέγεθος του επιπέδου της ανεργίας, τότε μεγαλώνει και το επίπεδο του πιστωτικού κινδύνου των τραπεζών, αφού οι δανειζόμενοι είναι πολύ πιθανό να μην καταστούν ικανοί να εξυπηρετήσουν το δάνειο, προκαλώντας με αυτό τον τρόπο ζημιά στη τράπεζα. Επιπλέον, η τράπεζα, συνηθίζεται να επιζητά μεγαλύτερο επιτόκιο στα δάνεια που χορηγεί ώστε να καλύψει τον μεγαλύτερο αυτόν πιστωτικό κίνδυνο *(Lopez E. et al., 2011).*

Ο **κίνδυνος ρευστότητας** μιας τράπεζας ορίζεται ως εξής: Δάνεια / Σύνολο Ενεργητικού και παρουσιάζεται όταν προκύψει ετεροχρονισμός στις απαιτήσεις και στις υποχρεώσεις του ισολογισμού της τράπεζας *(Σταϊκούρας και συν., 1999).* Με διαφορετικά λόγια, ο κίνδυνος της ξαφνικής αύξησης της ζήτησης για ρευστά διαθέσιμα ονομάζεται κίνδυνος ρευστότητας. Εάν η τράπεζα δε μπορεί να ανταποκριθεί

στα αιτήματα των πελατών της για άμεσα κεφάλαια, διατρέχει τον κίνδυνο να αποτύχει. Ακόμα και εάν η τράπεζα έχει θετική καθαρή αξία, η έλλειψη ρευστότητας μπορεί να την οδηγήσει σε αποτυχία *(Cecchetti et al., 2019).*

Το **έτος 2015** επιλέχθηκε για να εξετάσουμε την επιρροή των **περιορισμών κεφαλαίου (capital controls)** επί της κερδοφορίας των τεσσάρων ελληνικών συστημικών τραπεζών. Πριν προχωρήσουμε στα αποτελέσματα της εμπειρικής οικονομετρικής έρευνας που διεξήχθη στο αμέσως επόμενο μέρος αυτού του κεφαλαίου, θα αναφερθούμε στον ορισμό των capital controls και σε μερικά ιστορικά στοιχεία από την επιβολή τους στην ελληνική οικονομία.

Οι κεφαλαιακοί περιορισμοί (capital controls) αποτελούν ένα λαμβανόμενο μέτρο της Κυβέρνησης ή της Κεντρικής Τράπεζας της χώρας και αποσκοπεί στον περιορισμό των εισροών και των εκροών των κεφαλαίων εντός και εκτός της εγχώριας οικονομίας, όπως αποδεικνύεται μέσω των εθνικών λογαριασμών. Πιο συγκεκριμένα, τα capital controls μπορούν να επιβληθούν με τους παρακάτω δύο τρόπους :

1. Στις εισροές κεφαλαίων, μέσω της επιβολής φόρων, καθώς ανατιμάται το νόμισμα και με αυτόν τον τρόπο υπάρχει επιδείνωση των εξαγωγών

2. Στις εκροές κεφαλαίων, μέσω των περιορισμών στις ποσότητες (δηλαδή στις αναλήψεις ή στα εμβάσματα), αλλά και μέσω της υποχρεωτικής διαδικασίας λήψης άδειας για τη μεταφορά κεφαλαίων στο εξωτερικό.

Επί της ουσίας, όταν προβλέπεται ότι το τραπεζικό σύστημα πρόκειται να καταρρεύσει, και άρα κινδυνεύει ολόκληρη η οικονομία, τότε επιβάλλονται κεφαλαιακοί έλεγχοι, γεγονός που σημαίνει ότι υπάρχει αδυναμία για ελεύθερη διακίνηση των χρημάτων των πολιτών και των επιχειρήσεων.

Αναφορικά με την χώρας μας, η τελευταία οικονομική κρίση προξένησε προβλήματα στη ρευστότητα, οδηγώντας την Ελλάδα στα όρια της χρεοκοπίας. Λόγω του συνεχόμενου αυξανόμενου χρέους, αρκετές επιχειρήσεις έκλεισαν ή μεταφέρθηκαν σε άλλες χώρες, ενώ υπήρξε συρροή των πολιτών στις τράπεζες προκειμένου να κάνουν ανάληψη των χρημάτων τους μαζικά. Έτσι, τέλη Ιουνίου του 2015, για να αποφευχθεί ένα ανεξέλεγκτο Bank-Run, το οποίο πιθανότατα θα οδηγούσε το ελληνικό τραπεζικό σύστημα σε καταστροφή, οι ελληνικές αρχές έκλεισαν τα ελληνικά τραπεζικά ιδρύματα

για είκοσι μέρες περίπου και επέβαλαν κεφαλαιακούς περιορισμούς, των οποίων η άρση ολοκληρώθηκε τον Σεπτέμβριο του 2019 *(Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2021).*

Συμπερασματικά, ένα θετικό αποτέλεσμα της επιβολής των capital controls είναι η αυξημένη πλέον χρήση των εναλλακτικών δικτύων, όπως η ηλεκτρονική τραπεζική. Επίσης, μπορούμε να πούμε ότι τα ελληνικά μέτρα, σχετικά με την επιβολή των capital controls, μπορούν να δικαιολογηθούν επειδή εξυπηρετούσαν το ανώτερο δημόσιο συμφέρον για την προστασία του χρηματοπιστωτικού και οικονομικού συστήματος *(Ungerer et al, 2017).* Ωστόσο, σύμφωνα με τη μελέτη των *Samitas and Polizos (2016),* όταν υιοθετηθούν όρια στις ροές κεφαλαίου εγκαίρως, μπορούν να περιοριστούν οι αρνητικές επιδράσεις επί του τραπεζικού συστήματος και γενικότερα επί της οικονομίας, αλλά οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής οφείλουν να αναπτύξουν άλλα μέσα πολιτικής και να εφαρμόσουν τα capital controls αποκλειστικά ως τελευταία επιλογή.

6.3 Αποτελέσματα εμπειρικής έρευνας – Στατιστική Ανάλυση

Ο πίνακας παρακάτω παρουσιάζει τα αποτελέσματα της οικονομετρικής ανάλυσης. Πιο αναλυτικά, η παλινδρόμηση πραγματοποιήθηκε χρησιμοποιώντας τη μέθοδο (σωρευτική OLS) των ελαχίστων τετραγώνων (Pooled OLS METHOD) στο οικονομετρικό πρόγραμμα επεξεργασίας δεδομένων Gretl.

Πίνακας 6.1. – Αποτελέσματα Παλινδρόμησης

Υπόδειγμα: Σωρευτική OLS (Pooled OLS), χρησιμοποιώντας 44 παρατηρήσεις
Συμπεριλήφθηκαν 4 διαστρωματικές μονάδες
Μέγεθος χρονοσειράς = 11
Εξαρτημένη μεταβλητή: ROA

	Συντελεστής	*Τυπ. Σφάλμα*	*t-λόγος*	*p-τιμή*	
const	−11226,4	1883,31	−5,961	<0,0001	***
Year	5,39807	0,907788	5,946	<0,0001	***
2015	−1,50610	1,20669	−1,248	0,2203	
Asset	−1,31067e-08	2,04406e-08	−0,6412	0,5256	
Capital Adeq.	80,3798	11,6501	6,899	<0,0001	***
Liquidity Risk	−7,32326	6,24473	−1,173	0,2488	
GDP	1,44751e-06	2,29887e-07	6,297	<0,0001	***
Inflation Risk	−0,227911	0,262391	−0,8686	0,3910	
Unempl. Rate	3,67137	0,598921	6,130	<0,0001	***

Μέσος εξαρτ. μεταβλ.	−1,153182		Τ.Α. εξαρτ. μτβλ.	3,358428
Άθρ. τετρ. καταλ.	124,1794		Τ.Σ. παλινδρόμησης	1,883609
R-τετράγωνο	0,743959		Προσαρμ. R-τετράγωνο	0,685436
F(8, 35)	12,71212		P-τιμή(F)	2,37e-08
Λογ-πιθανοφάνεια	−85,25913		Akaike κριτήριο	188,5183
Schwarz κριτήριο	204,5760		Hannan-Quinn	194,4732
ρ	−0,166306		Durbin-Watson	1,852255

Ο βαθμός της επίδρασης που έχουν οι ανεξάρτητες μεταβλητές πάνω στη μεταβλητότητα της εξαρτημένης μεταβλητής της παλινδρόμησης (συσχέτιση μεταξύ μεταβλητότητας της εξαρτημένης μεταβλητής και της μεταβλητότητας των ανεξάρτητων μεταβλητών) μετριέται μέσω του συντελεστή προσδιορισμού της παλινδρόμησης (R – squared). Στο υπόδειγμά μας, η τιμή του R – squared είναι

0,743959 ή περίπου 74,39% και αυτό σημαίνει ότι οι εξεταζόμενες ανεξάρτητες μεταβλητές ερμηνεύουν κατά 74,39% τη μεταβλητότητα του ROA. Συνεπώς, το υπόδειγμα μας εξηγεί κατά 74,39% την μεταβλητότητα στα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν και αυτό σημαίνει ότι είναι αρκετά αποτελεσματική η παλινδρόμηση που εφαρμόσαμε.

Έτσι, από την παραπάνω εξέταση διαπιστώθηκε ότι στατιστικά σημαντική επίδραση στο ROA έχουν οι ανεξάρτητες μεταβλητές: Κεφαλαιακή επάρκεια, ΑΕΠ, ποσοστό ανεργίας και ο παράγοντας χρόνος. Αντιθέτως, στατιστικά μη σημαντική επίδραση στο δείκτη ROA βρέθηκαν να έχουν οι παράγοντες του συνόλου Ενεργητικού, του πληθωρισμού και του κινδύνου ρευστότητας. Επίσης, παρατηρούμε ότι δε βρέθηκε στατιστικά σημαντική επίδραση των capital controls στη κερδοφορία των τραπεζών καθώς, σύμφωνα με το παρόν υπόδειγμα, η ανάλυση των δεδομένων για το έτος 2015 δείχνει ότι το **p-value>0,05**. Επομένως, αποδεχόμαστε την αρχική υπόθεση H_0 ότι η επιβολή των capital controls δεν επηρέασε την κερδοφορία των τραπεζών το έτος 2015.

Πιο συγκεκριμένα, βρέθηκε ότι η κεφαλαιακή επάρκεια επιδρά θετικά στον ROA καθώς έχει συντελεστή βαρύτητας με θετικό πρόσημο και ίσο με **80,3798 (p-value<0,001)**. Επίσης, παρατηρούμε ότι το ΑΕΠ επιδρά θετικά αλλά ελάχιστα στον ROA καθώς έχει θετικό συντελεστή βαρύτητας ίσο με **0,00000144751 (p-value<0,001)**. Επιπρόσθετα, το ποσοστό ανεργίας βρέθηκε να επιδρά θετικά στον ROA καθώς ο συντελεστής βαρύτητάς της ισούται με **3,67137 (p-value<0,001)**. Ακόμα, ο χρόνος φαίνεται να έχει θετική επίδραση στον ROA αφού ο συντελεστής βαρύτητάς του βρέθηκε ίσος με **5,39807 (p-value<0,001)**, γεγονός το οποίο δείχνει ότι η κερδοφορία του επόμενου έτους αναμένεται να είναι μεγαλύτερη από την κερδοφορία του προηγούμενου έτους θεωρώντας πάντα ότι ισχύει η συνθήκη «ceteris paribus», δηλαδή ότι οι άλλες ανεξάρτητες μεταβλητές παραμένουν σταθερές.

Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι το ποσοστό ανεργίας επιδράει θετικά στο δείκτη ROA (3,67137), κάτι το οποίο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί παράδοξο. Πιθανή εξήγηση αυτού του αποτελέσματος μπορεί να είναι το γεγονός ότι λόγω της ανεργίας έχουν μειωθεί οι μισθοί των τραπεζικών υπαλλήλων, καθώς σε αύξηση της ανεργίας υπάρχει μεγάλη πιθανότητα για μείωση του βασικού μισθού. Έτσι, οι τράπεζες οδηγούνται σε μείωση των λειτουργικών τους εξόδων και κατά συνέπεια σε αύξηση της κερδοφορίας τους. Επιπλέον, η ανάπτυξη της τεχνολογίας έχει οδηγήσει σε κατάργηση θέσεων

εργασίας στο τραπεζικό τομέα, γεγονός το οποίο συμβάλλει στην αποτελεσματικότερη λειτουργία των τραπεζών και κατά συνέπεια στην αύξηση του επιπέδου της κερδοφορίας τους.

Ακόμα, στο υπόδειγμά μας παρατηρήθηκε θετική συσχέτιση του χρόνου με τον δείκτη ROA (5,39807), ενώ στη πραγματικότητα κατά τον υπολογισμό του ROA με το πέρας των ετών αυτό δεν συμβαίνει πάντοτε αλλά αντιθέτως σε κάποιες χρονικές περιόδους, όπως π.χ. όταν μεταβαίνουμε από το 2010 στο 2011 ο δείκτης ROA μειώνεται. Αυτό συμβαίνει διότι στην πραγματικότητα επιδρούν και οι άλλοι παράγοντες στην διαμόρφωση του δείκτη ROA και προφανώς τα έτη που ο δείκτης μειώνεται, η επίδρασή τους είναι μεγαλύτερη από εκείνη που έχει ο χρόνος.

Τέλος, η αρνητική αλλά μη στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στον πληθωρισμό και στη κερδοφορία επιβεβαιώνει την υψηλή κερδοφορία που έχουν οι τράπεζες το τελευταίο χρονικό διάστημα όπου το ύψος του ρυθμού πληθωρισμού έχει σημαντική πτώση στην Ελλάδα *(Σταϊκούρας και συν., 1999).*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σε αυτήν την μεταπτυχιακή εργασία μελετήθηκε η πορεία της κερδοφορίας για τις τέσσερις ελληνικές συστημικές τράπεζες την τελευταία δεκαετία 2009 – 2019. Από το κεφάλαιο 5 εξετάζοντας τους βασικούς αριθμοδείκτες της κερδοφορίας ROA, ROE παρατηρήσαμε ότι οι τράπεζες εμφανίζουν διαφορετικά αποτελέσματα, με κοινή πτωτική πορεία για το δείκτη ROA το έτος 2011, όπου η οικονομική κρίση επηρέασε στο μεγαλύτερο βαθμό τον ελληνικό τραπεζικό κλάδο. Άξιο αναφοράς, όμως, από αυτή την ενότητα είναι ότι από το έτος 2013 και έπειτα οι ελληνικές τράπεζες ξεκίνησαν να παρουσιάζουν σημεία ανάκαμψης στους δείκτες κερδοφορίας τους, με την τράπεζα Πειραιώς να σημειώνει για το 2019 τη μεγαλύτερη τιμή στον αριθμοδείκτη κερδοφορίας ROA σε σχέση με τις άλλες εξεταζόμενες τράπεζες.

Επίσης, στο Κεφάλαιο 6 όπου διεξήχθη εμπειρική μελέτη για τις τέσσερις ελληνικές συστημικές τράπεζες, έγινε μία προσπάθεια μελέτης των προσδιοριστικών παραγόντων που έχουν επιρροή στο δείκτη αποδοτικότητας του συνόλου ενεργητικού ROA, καθώς και της επίδρασης των capital controls, που επιβλήθηκαν το έτος 2015, στην κερδοφορία των τραπεζών. Οι παράγοντες επιλέχθηκαν με προσοχή αφού έγινε μια έρευνα σε παρόμοιες παρελθοντικές μελέτες άλλων ερευνητών. Κατά τις βιβλιογραφικές πηγές, οι προσδιοριστικοί παράγοντες της κερδοφορίας των τραπεζών μπορεί να είναι είτε εσωτερικοί ή ειδικοί τραπεζικοί παράγοντες της κάθε τράπεζας είτε εξωτερικοί ή μακροοικονομικοί παράγοντες. Αναλυτικότερα, στο εμπειρικό μέρος της εργασίας βρέθηκε για τον δείκτη απόδοσης του συνόλου ενεργητικού (ROA) ότι οι παράγοντες: α) σύνολο του ενεργητικού, β) πληθωρισμός, γ) κίνδυνος ρευστότητας και δ) capital controls του 2015 (μέσω της ψευδομεταβλητής που χρησιμοποιήθηκε) δεν έχουν κάποια στατιστικά σημαντική σχέση με την εξαρτημένη μεταβλητή (ROA). Αυτό το αποτέλεσμα δείχνει ότι ο δείκτης ROA και κατ' επέκταση τα επίπεδα κερδοφορίας των εξεταζόμενων τραπεζικών ιδρυμάτων δεν επηρεάζονται από τις μεταβολές των τιμών αυτών των μεταβλητών.

Αντιθέτως, οι παράγοντες: α) κεφαλαιακή επάρκεια, β) ρυθμός μεγέθυνσης του ΑΕΠ, γ) ποσοστό ανεργίας και δ) ο χρόνος βρέθηκαν να επηρεάζουν θετικά και στατιστικά

σημαντικά το δείκτη απόδοσης ενεργητικού ROA και κατά συνέπεια την κερδοφορία των ελληνικών τραπεζικών ιδρυμάτων.

Όσον αφορά τον παράγοντα κεφαλαιακή επάρκεια, τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας συμφωνούν με τη μελέτη των *A. Dietrich and G. Wanzenried (2010)* η οποία ανέδειξε θετική σχέση ανάμεσα στη κεφαλαιακή επάρκεια και τη κερδοφορία των τραπεζών. Επιπλέον, αναφορικά με την επίδραση του ΑΕΠ στο επίπεδο κερδοφορίας, τα αποτελέσματα της έρευνας συνάδουν με τη μελέτη των *Asli Demirguc-Kunt & Huizinga (1999),* οι οποίοι υποστηρίζουν ότι η αύξηση του ΑΕΠ προβλέπεται να επιδράσει θετικά στη κερδοφορία των τραπεζών αφού υποδηλώνεται θετική σχέση ανάμεσα στην οικονομική ανάπτυξη και στο χρηματοπιστωτικό τομέα. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τους *G. Lopez Espinosa et al. (2011),* το πρόσημο της μεταβλητής του επιπέδου ανεργίας είναι αμφίσημο στην εξέταση της επίδρασης που έχει στην κερδοφορία των τραπεζών. Στο παρόν υπόδειγμα βρέθηκε να είναι θετικό, γεγονός που εικάζουμε ότι οφείλεται στην αύξηση του επιτοκίου των δανείων, καθώς οι τράπεζες είθισται να επιζητούν υψηλότερο τόκο προκειμένου να αντισταθμίσουν τον υψηλότερο κίνδυνο. Επιπλέον, η θετική αυτή σχέση θα μπορούσε να αποδοθεί στην ανάπτυξη της τεχνολογίας, η οποία έχει συμβάλει στην μείωση των θέσεων εργασίας με συνέπεια τη μείωση του λειτουργικού κόστους των τραπεζών και συνεπώς την αύξηση της κερδοφορίας τους. Επιπλέον, στη παρούσα έρευνα βρέθηκε ότι δεν υπάρχει επίδραση των capital controls το έτος 2015 στην κερδοφορία των τραπεζών. Αυτό το αποτέλεσμα θα μπορούσε να αποδοθεί στη μη έγκαιρη λήψη του μέτρου της εφαρμογής των κεφαλαιακών ελέγχων, καθώς η έγκαιρη υιοθέτηση ορίων στις ροές κεφαλαίου δύναται να μειώσει τον αρνητικό αντίκτυπο που έχουν οι περιορισμοί επί του τραπεζικού συστήματος και της πραγματικής οικονομίας *(Samitas et al., 2016).* Επομένως, από αυτή τη μελέτη, διαπιστώνεται ότι τόσο οι ενδογενείς όσο και οι εξωγενείς παράγοντες διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο για τη διαμόρφωση της κερδοφορίας των τραπεζικών ιδρυμάτων.

Ολοκληρώνοντας, αυτή η διπλωματική εργασία πραγματοποιήθηκε για τον ελληνικό τραπεζικό κλάδο με δεδομένα της χρονικής περιόδου 2009 έως 2019. Επομένως, αντίστοιχες μελλοντικές μελέτες για τον ελληνικό τραπεζικό τομέα δύναται να βασιστούν στα συμπεράσματά της. Σημαντική πτυχή μελλοντικής έρευνας θα μπορούσε να είναι η χρησιμοποίηση των παρόντων αποτελεσμάτων με σκοπό τη μελέτη και τη

σύγκριση άλλων τραπεζών των χωρών της Ευρωζώνης ή κάποιας άλλης χώρας με ξένο νόμισμα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Αγγελίδης Γεώργιος (2009). Αξιολόγηση Κερδοφορίας και Αποτελεσματικότητας των Ελληνικών Τραπεζών (2005-2008). Αφιέρωμα του Μήνα, Επιστημονικό Marketing

Αθανασόγλου, Π.Π., Ασημακόπουλος Ι.Γ., Συριόπουλος Κ.Π. (2006). Εξωτερική χρηματοδότηση, ανάπτυξη και κεφαλαιακή δομή των επιχειρήσεων του χρηματιστηρίου Αθηνών. Τράπεζα της Ελλάδος, Οικονομικό δελτίο 26

Ασημακόπουλος Γ.Ι., Μπρισίμης Ν.Σ., Ντελής Δ.Μ. (2008). Η αποτελεσματικότητα του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος και οι προσδιοριστικοί παράγοντες. Οικονομικό Δελτίο, Τράπεζα της Ελλάδας, Τεύχος 30, σελ.7-31

Βάμβουκας Γεώργιος Α. (2007). Σύγχρονη Οικονομετρία: Ανάλυση & Εφαρμογές. Εκδόσεις ΟΠΑ

Βασιλείου Δ. (1993). Διερεύνηση της κερδοφορίας της ελληνικής τραπεζικής αγοράς. Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, Α' τρίμηνο

Βογιατζής Ζ. (1999). Διάρθρωση Κεφαλαίων: Μια από τις κεντρικές αποφάσεις του σύγχρονου χρηματοοικονομικού management. Οικονομικός ταχυδρόμος, 22.7.1999

Γλύκας Μ, Ξηρογιάννης Γ, Σταϊκούρας Χ (2006). Οργάνωση & Διοίκηση Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων. Εκδόσεις Παπαζήση

Ελληνική Ένωση των Τραπεζών (2011). Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα το έτος 2010

Ελληνική Ένωση των Τραπεζών (2013). Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα το έτος 2011 και το έτος 2012. Μελέτη, σελ 1-96

Ελληνική Ένωση Τραπεζών (2017). Επισκόπηση Ελληνικού του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος. Ιανουάριος 2017, σελ. 1-61

Καπόπουλος Π., Σιώκη Φ. (2002). Δομή αγοράς, συγκέντρωση και αποδοτικότητα στο Ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα: μια οικονομική διερεύνηση. Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, Α' τρίμηνο

Νιάρχος Ν.Α. (2004). Χρηματοοικονομική Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων. Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα

Νούλας, Γ.Α. (1999). Κερδοφορία και αποτελεσματικότητα των Ελληνικών Τραπεζών (1993 – 1998)

Νούλας Γ.Α. (2015). Χρήμα και Τράπεζες. Τρίτη έκδοση, Θεσσαλονίκη, Συγγραφέας

Σταικούρας Χ, Στέλιαρος Μ (1999). Προσδιοριστικοί παράγοντες της κερδοφορίας των ελληνικών τραπεζικών ιδρυμάτων. Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, Γ' και Δ' τρίμηνο

Τράπεζα της Ελλάδος (2009). Έκθεση για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα. Δεκέμβριος 2009, σελ 1-97

Τράπεζα της Ελλάδος (2010). Έκθεση για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα. Ιούλιος 2010, σελ 1-122

Τράπεζα της Ελλάδος (2008). Οικονομικό Δελτίο. Τεύχος 30, Μάιος 2008

Χατζηνικολάου Δ. (2002). Στατιστική για Οικονομολόγους. Β' Εκδοση, Ιωάννινα 2002, σελ. 356

Χρήστου Γ. (2004). Εισαγωγή στην Οικονομετρία. Τόμος Α', Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, Κεφάλαιο 5, σελ. 157 – 180

Ξενόγλωσση

Alexakis P, Thomadakis S & Xanthakis M (1995). Banks liberalization & profitability: Evidence from Greek commercial banks. Journal of International Financial Markets - Institutions & Money, pp. 181-192

Alexiou C, V.S. (2009). Determinants of bank profitability: Evidence from the Greek banking sector. Economic Annals, vol. 182

Altman E. (1984). A further empirical investigation of bankruptcy costs. Journal of Finance, pp. 1067-89

Bain J.S. (1951). Relation of profit rate to industry concentration: American manufacturing: 1936–1940. Quarterly Journal of Economics, vol.65, pp. 293–324.

Casu B, Girardone C & Molyneux P (2018). Εισαγωγή στη Τραπεζική. 2η Έκδοση, Εκδόσεις Τζιόλα

Cecchetti S & Schoenholtz K (2019). Χρήμα, Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικές Αγορές. 5η αγγλική / 2η ελληνική έκδοση, Συλλογικό έργο

Demirguc-Kunt A & Huizinga H (1999). Determinants of commercial bank interest margins and profitability: Some International Evidence, The World Bank Economic Review

Dietrich A & Wanzenried G (2009). What Determines the Profitability of the Commercial Banks? New Evidence from Switzerland. Lucerne University of Applied Sciences and Arts

Dietrich A & Wanzenried G (2010). Determinants of bank profitability before and during the crisis: Evidence from Switzerland. Journal of International Financial Markets, Institutions & Money

Doumpos M, Kosmidou K, Spathis C (2001). Assessing profitability factors in Greek banking system: A multicriteria methodology. International Transactions in Operational Research 9, pp. 517-530

Eichengreen B, Gibson H et al. (2001). Greek banking at the dawn of the new millennium in Greece's economic performance and prospects. The Brookings Institution, Washington D.C., pp.545-597

Gibson D.H. (2005). Η κερδοφορία των ελληνικών τραπεζών: πρόσφατες εξελίξεις. Οικονομικό Δελτίο, Τράπεζα της Ελλάδας, Τεύχος 24, Ιανουάριος 2005, σελ.7-27

Grossman S. R. (1994). The Shoe That Didn't Drop: Explaining Banking Stability During the Great Depression. The Journal of Economic History, Vol. 54, No. 3, pp. 654-682

Halkos E.G, Salamouris S.D. (2004). Efficiency measurement of the Greek commercial banks with the use of financial ratios: A data envelopment analysis approach. Management Accounting Research, vol. 15, pp. 201-224

Jensen M.C. (1986). Agency cost of free cash flow, corporate finance & takeovers. American Economic Review, vol.76, pp. 323-329

Kapopoulos P. (2001). Concentration, efficiency and bank profitability: Evidence from Greece. Proccedings, 29 Eurobanking Meeting, Ennis, Ireland, 13-16 May 2001

Kasman A, Gokce T, Gulin V & Berna O (2010). Consolidation and commercial bank net interest margins: Evidence from the old and new European Union members and candidate countries. Economic Modeling

Kosmidou K & Zopounidis C (2008). Measurement of Bank Perform. in Greece. South-Eastern Europe J. of Economics, 1:79-95

Kosmidou K & Spathis C (2000). Euro & profitability of Greek banks. European Research Studies, vol. III, Issue 3-4, pp. 43-56

Lopez Esp. G, Moreno A & Perez d Gracia F (2011). Banks' Net Interest Margin in the 2000s: A Macro-Accounting International Perspective, Journal of International Money and Finance

Mamatzakis E.C. & Remoundos P.C. (2003). Determinants of Greek Commercial Banks Profitability 1989-2000. University of Piraeus, SPOUDAI- Journal of Economics and Business, Vol. 53, No 1, pp. 1644-1174

Miller S & Noulas A.G. (1992). Real Estate Lending and Large Bank Profitability: Evidence from the Late 1980s. Real Estate Center, the University of Connecticut

Modigliani F & Miller M (1958). The cost of capital, corporate finance & the theory of investment. American Economic Review, vol. 48, pp. 261-297

Modigliani F & Miller M (1963). Corporate income taxes and the cost of capital: A correction. American Economic Review, vol. 53, pp. 433-443

Molyneux P & Thorton J (1992). Determinants of European bank profitability: A note. North Holand. Journal of Banking and Finance, pp. 1173-1178

Myers S.C. & Majluf N.S. (1984). Corporate financing & investment decisions when firms have information that investors do not have. Journal of Financial Economics vol.13, pp. 187-221

Rezitis N.A. (2006). Productivity growth in Greek Banking Industry: A non-parametric approach. Journal of Applied Economics, vol. IX (1) pp.119-138

Ross S.A. (1977). The Determination of Financial Structure: the Incentive-Signaling Approach. The Bell Journal of Economics, vol. 8, pp. 23-40

Samitas A & Polyzos S (2016). Freeing Greece from Capital Controls: Were the Restrictions Enforced in Time? Research in International Business & Finance. Elsevier, vol. 37, pp. 196-213

Schiniotakis N. I. (2012). Profitability factors and efficiency of Greek banks. EuroMed Journal of Business, vol. 7 (2), pp. 185-200

Scott J & Arias J.C. (2011). Banking Profitability Determinants. Business Intelligence Journal, vol. 4 Issue 2, Pages 209 – 230

Siriopoulos C & Tziogkidis P (2010). How do Greek banking institutions react after significant events? A DEA approach. Omega, vol. 38, pp. 294-308

Ungerer J & Ziaka L (2017). Reflections on the Greek Capital Controls: How the Rescue of the National Economy Justifies Restricting Private Business. Legal Issues of Economic Integration, vol. 44, issue 2, pp. 145-149

Valsamis G.D. (2009). Financial management of Greek and foreign firms on the Greek economy

Viverita M. (2008). The Effect of Mergers on Bank Performance: Evidence from Bank Consolidation Policy in Indonesia. International Business Research Conference

Ιστοσελίδες

Ελληνική Ένωση Τραπεζών: Εκδόσεις – Ετήσιοι Απολογισμοί. Διαθέσιμο στο https://www.hba.gr/Publications/Info/annualreports την 10/11/2020

Ελληνική Ένωση Τραπεζών: Περιορισμοί στην ανάληψη μετρητών και τη μεταφορά κεφαλαίων. Διαθέσιμο στο https://www.hba.gr/Info/CapitalControls την 05/02/2021

Ελληνική Στατιστική Αρχή: Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη. Διαθέσιμο στο https://www.statistics.gr/ την 02/11/2020

Τράπεζα της Ελλάδος: Απορρόφηση από την Τράπεζα Πειραιώς του υγιούς τμήματος της Αγροτικής Τράπεζας. Διαθέσιμο στο https://www.bankofgreece.gr/ την 05/11/2020

Τράπεζα της Ελλάδος: Στατιστικά στοιχεία / Εσωτερική οικονομία – Τιμές. Διαθέσιμο στο https://www.bankofgreece.gr/statistika/eswterikh-oikonomia-times την 03/11/2020

Alpha Bank: Δελτίο Τύπου Αποτελεσμάτων Έτους 2019. Διαθέσιμο στο https://www.alpha.gr την 10/02/2021

Ecomistas: 2009-2018: Η ανώμαλη προσγείωση των τραπεζών. Διαθέσιμο στο https://www.economistas.gr/epiheiriseis/11378_2009-2018-i-anomali-prosgeiosi-ton-trapezon την 20/02/2021

Eurobank: Δελτίο Τύπου Αποτελεσμάτων Έτους 2019. Διαθέσιμο στο https://www.eurobank.gr την 05/02/2021

National Bank: Δελτίο Τύπου Αποτελεσμάτων Έτους 2019. Διαθέσιμο στο https://www.nbg.gr την 06/02/2021

Piraeus Bank: Δελτίο Τύπου Αποτελεσμάτων Έτους 2019. Διαθέσιμο στο https://www.piraeusbank.gr την 08/02/2021

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα 1. Κεφαλαιακή Επάρκεια				
Έτος	**ALPHA BANK**	**EUROBANK**	**ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ**	**ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ**
2009	0,086	0,075	0,067	0,075
2010	0,087	0,070	0,057	0,090
2011	0,033	0,011	-0,039	-0,002
2012	0,013	-0,010	-0,033	-0,018
2013	0,114	0,058	0,093	0,071
2014	0,106	0,083	0,082	0,091
2015	0,131	0,097	0,114	0,088
2016	0,140	0,111	0,121	0,097
2017	0,158	0,119	0,142	0,114
2018	0,133	0,087	0,121	0,087
2019	0,134	0,103	0,127	0,082

Παράρτημα 2. Κίνδυνος Ρευστότητας				
Έτος	**ALPHA BANK**	**EUROBANK**	**ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ**	**ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ**
2009	0,739	0,663	0,694	0,659
2010	0,738	0,645	0,653	0,640
2011	0,759	0,651	0,689	0,669
2012	0,694	0,707	0,634	0,660
2013	0,701	0,588	0,678	0,606
2014	0,679	0,558	0,640	0,590
2015	0,667	0,542	0,578	0,408
2016	0,685	0,588	0,610	0,530
2017	0,712	0,618	0,663	0,586
2018	0,659	0,625	0,642	0,463
2019	0,619	0,577	0,640	0,454

Παράρτημα 3. ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΙΟΝ (ΑΕΠ)	
Έτος	**ΑΕΠ σε αγοραίες τιμές**
2009	237.534.181
2010	224.124.031
2011	203.308.221
2012	188.388.716
2013	179.616.452
2014	177.349.434
2015	176.110.234
2016	174.236.937
2017	177.151.885
2018	179.727.301
2019	183.413.497

Παράρτημα 4. ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	
Έτος	**% ΑΝΕΡΓΙΑΣ**
2009	10,50
2010	14,20
2011	20,60
2012	26,40
2013	27,60
2014	25,90
2015	24,40
2016	23,40
2017	21,00
2018	18,60
2019	16,50

Παράρτημα 5. ΡΥΘΜΟΣ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ	
Έτος	**% ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΔΤΚ**
2009	1,21
2010	4,71
2011	3,34
2012	1,51
2013	-0,92
2014	-1,31
2015	-1,73
2016	-0,82
2017	1,12
2018	0,62
2019	0,26

Παράρτημα 6 : Πίνακας Δεδομένων Παλινδρόμησης

Banks	Year	2015	Asset	Capital Adequacy	Liquidity risk	GDP	Inflation rate	Unemployment rate	ROA
Alpha Bank	2009	0	69596047	0,085828998	0,73855	237534181	1,212144	10,5	0,5
	2010	0	66798315	0,086588022	0,73811	224124031	4,705739	14,2	0,13
	2011	0	59148045	0,033242823	0,7587	203308221	3,342454	20,6	-6,44
	2012	0	58357325	0,013239315	0,69392	188388716	1,506343	26,4	-1,86
	2013	0	73697267	0,113541999	0,70122	179616452	-0,91654	27,6	3,97
	2014	0	72935461	0,105662594	0,67946	177349434	-1,30943	25,9	-0,45
	2015	1	69296234	0,1306613	0,6665	176110234	-1,73185	24,4	-1,98
	2016	0	64872266	0,140482421	0,68456	174236937	-0,82486	23,4	0,07
	2017	0	60813025	0,158299821	0,71231	177151885	1,121933	21	0,03
	2018	0	61007000	0,133476486	0,6594	179727301	0,624668	18,6	0,86
	2019	0	63458000	0,13356866	0,61877	183413497	0,255403	16,5	1,52
Eurobank	2009	0	84269000	0,074926723	0,6626	237534181	1,212144	10,5	0,37
	2010	0	87188000	0,06989494	0,64536	224124031	4,705739	14,2	0,1
	2011	0	76822000	0,011389966	0,65101	203308221	3,342454	20,6	-7,15
	2012	0	67653000	-0,00968176	0,70715	188388716	1,506343	26,4	-2,13
	2013	0	77586000	0,0582966	0,58786	179616452	-0,91654	27,6	-1,49
	2014	0	75518000	0,083476787	0,55792	177349434	-1,30943	25,9	-1,58
	2015	1	73553000	0,096964094	0,54237	176110234	-1,73185	24,4	-1,57
	2016	0	66393000	0,110779751	0,58828	174236937	-0,82486	23,4	0,38
	2017	0	60029000	0,119109097	0,61817	177151885	1,121933	21	0,19
	2018	0	57984000	0,086765315	0,62486	179727301	0,624668	18,6	1,56
	2019	0	64761000	0,102947762	0,57697	183413497	0,255403	16,5	1,96
Pireaus Bank	2009	0	54279791	0,066585278	0,69433	237534181	1,212144	10,5	0,38
	2010	0	57680295	0,056756506	0,65253	224124031	4,705739	14,2	-0,04
	2011	0	49352308	-0,03930592	0,68904	203308221	3,342454	20,6	-13,41
	2012	0	70406161	-0,03288782	0,63365	188388716	1,506343	26,4	-0,72
	2013	0	92009592	0,092847917	0,67782	179616452	-0,91654	27,6	2,77
	2014	0	89289696	0,082005453	0,63997	177349434	-1,30943	25,9	-2,21
	2015	1	87528216	0,11448338	0,578	176110234	-1,73185	24,4	-2,17
	2016	0	81500534	0,120535873	0,6099	174236937	-0,82486	23,4	-0,05
	2017	0	67416562	0,141570524	0,66332	177151885	1,121933	21	-0,3
	2018	0	61880000	0,121299289	0,64249	179727301	0,624668	18,6	-2,76
	2019	0	61231000	0,126945501	0,63958	183413497	0,255403	16,5	4,5
Ethniki Bank	2009	0	1,13E+08	0,074959753	0,65923	237534181	1,212144	10,5	0,85
	2010	0	1,21E+08	0,090319008	0,63988	224124031	4,705739	14,2	0,36
	2011	0	1,07E+08	-0,00236752	0,669	203308221	3,342454	20,6	-11,53
	2012	0	1,05E+08	-0,01801131	0,6597	188388716	1,506343	26,4	-2,05

	2013	0	1,11E+08	0,0709817	0,60624	179616452	-0,91654	27,6	0,73
	2014	0	1,15E+08	0,090642971	0,58987	177349434	-1,30943	25,9	0,09
	2015	1	1,11E+08	0,088319908	0,40793	176110234	-1,73185	24,4	-3,77
	2016	0	78531000	0,096611529	0,53027	174236937	-0,82486	23,4	-3,64
	2017	0	64768000	0,113929718	0,5858	177151885	1,121933	21	-0,64
	2018	0	65095000	0,086611875	0,46292	179727301	0,624668	18,6	-0,43
	2019	0	64248000	0,081854688	0,45419	183413497	0,255403	16,5	-3,69